

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos (specializacija *Logopedija*) magistro studijų programa

Rita Duliebienė

**TĖVŲ NUOMONĖ APIE VAIKŲ, TURINČIŲ INTELEKTO SUTRIKIMŲ,
UGDYMAŠI BENDROJO LAVINIMO IR SPECIALIOJE MOKYKLOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Magistro darbo vadovas - doc. dr. Irena Kaffemaniienė

Magistro darbo santrauka

Inkliuziniam ugdymui didelę įtaką turi tai kokias nuostatas į mokinį turi mokytojai ir mokykloje dirbantys specialistai, kaip jie pasirengę ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius, ir kaip aktyviai mokinių tėvai įsijungia į savo vaikų ugdymo procesą bei kaip dalyvauja vertinant jų specialiuosius ugdymosi poreikius.

Tyrimo objektas – tėvų nuomonė apie vaikų, turinčių intelekto sutrikimų, ugdymąsi bendrojo lavinimo ir specialiojoje mokykloje.

Tyrimo tikslas - išanalizuoti tėvų nuomonę apie vaikų, turinčių intelekto sutrikimų, ugdymąsi bendrojo lavinimo ir specialiojoje mokykloje.

Uždaviniai: nustatyti, mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, bendrojo lavinimo ar specialiosios mokyklos pasirinkimo priežastis; palyginti mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą bei savijautą bendrojo lavinimo ir specialiojoje mokykloje.

Tyrimo metodai - teorinė analizė, anketinė apklausa raštu.

Respondentai. Apklausoje dalyvavo dvi respondentų grupės: 1) tėvai, kurių vaikai lanko bendrojo lavinimo mokyklą, 2) tėvai, kurių vaikai lanko specialiąją mokyklą. Tyrimas buvo atliekamas 2013 m. balandžio mėn. Mažeikių, Plungės ir Telšių rajonų bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose. Apklausta 225 specialiąją mokyklą lankančių vaikų tėvai, globėjai/rūpintojai, 115 bendrojo lavinimo mokyklą lankančių vaikų (iš jų 3 ugdomų namuose) tėvai, globėjai / rūpintojai; iš viso 340 respondentų.

Svarbiausios išvados. Tėvų anketinės apklausos duomenimis, mokiniai, turintys intelekto sutrikimų, iš bendrojo lavinimo mokyklos pereina į specialiąją dėl patirtų mokymosi problemų.

- Lyginant tėvų apklausos duomenis apie mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą, nustatyta, kad didžioji dalis mokinių tiek bendrojo lavinimo, tiek specialiojoje mokykloje sulaukia specialistų ir mokytojų pagalbos. Bendrojo lavinimo mokykloje mokomosios medžiagos pateikimas labiau priimtinas vaikams ir jie lengviau supranta ko iš jų reikalaujama. Tačiau, tėvų nuomone, specialiojoje mokykloje specialistai glaudžiau bendrauja ir bendradarbiauja su mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, tėvais. Lyginant su bendrojo lavinimo mokykla, tėvų pasitikėjimas specialistais didesnis specialiojoje mokykloje.
- Remiantis tėvų apklausos duomenimis, mokiniai, turintys intelekto sutrikimų, specialiojoje mokykloje jaučiasi geriau, saugiau, dauguma jų jaučiasi tokie kaip ir visi kiti. Specialiojoje mokykloje vaikų bendravimas glaudesnis, nei bendro lavinimo mokykloje. Nors fizinis smurtas bendro lavinimo mokykloje patiriamas rečiau, tačiau bendraamžių patyčios dažnesnės nei specialiojoje mokykloje.

Esminiai žodžiai: intelekto sutrikimas, specialieji ugdymosi poreikiai, integruotas ugdymas, inkliuzija, specialusis ugdymas.

Turinys

<i>Magistro darbo santrauka</i>	2
Įvadas	4
1 skyrius. MOKINIŲ, TURINČIŲ INTELEKTO SUTRIKIMŲ, INKLIUZINIO UGDYMO TEORINIAI IR PRAKTINIAI ASPEKTAI	7
1.1. Integracijos ir inkliuzijos samprata.....	7
1.2. Praktinio mokyklinės integracijos įgyvendinimo teigiami ir neigiami aspektai.....	12
1.3. Mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimas.....	15
2 skyrius. TĖVŲ NUOMONĖ APIE VAIKŲ, TURINČIŲ INTELEKTO SUTRIKIMŲ, UGDYMAŠI BENDROJO IR SPECIALIOJO LAVINIMO MOKYKLOJE	19
2.1. Tyrimo metodika.....	19
2.2. Respondentai.....	20
2.3. Bendrojo lavinimo ar specialiosios mokyklos pasirinkimo priežastys.....	21
2.4. Mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose lyginamoji analizė.....	24
2.5. Mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, savijauta bendrojo lavinimo ir specialiojoje mokykloje.....	33
Išvados	40
Literatūra	41
<i>Summary</i>	46
Priedai.....	47

Įvadas

Mokslinė problema ir tyrimo aktualumas. Šeima – pagrindinė vaiko ugdymo institucija, atsakanti už jo augimą ir ugdymą. Vaikui pradėjus lankyti mokyklą, tėvų pradėtą ugdymą tęsia mokykla. Ugdymo eiga visada priklauso nuo šeimos ir mokyklos partnerystės. Bendraudami su šeima, pedagogai, kiti specialistai atlieka keleriopą vaidmenį: skatina pasitikėjimą, stiprina viltį, padeda realiai pamatyti situaciją, išklauso, konsultuoja ir kt. Įvairialypė veikla reikalauja nemažai psichinių jėgų, vilties ir kantrybės. Mokykla sudaro palankias sąlygas vaikui ugdyti, o tėvai turi ne tik iš šalies stebėti vykstančius procesus, bet ir patys aktyviai juose dalyvauti, reikšti savo nuomonę, daryti išvadas (Fletcher- Janzen, Reynolds, 2007).

Negalės situacijoje esančių mokinių, taip pat ir turinčių intelekto sutrikimų, skaičius specialiosiose mokyklose vis mažėja; o bendrojo lavinimo mokyklose jų daugėja. Įstatymais įteisinta specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių integracija į bendrojo lavinimo mokyklas įvairių gebėjimų ir poreikių mokiniams suteikė galimybių lankyti mokyklą kartu su savo bendraamžiais, su kuriais bendrauja ir laisvalaikiu (Ruškus, 2002), mokytis palankioje ugdymosi aplinkoje pagal formalaus ir neformalaus ugdymosi programas, būti pripažintiems, nepaisant pažintinių, fizinių, bendravimo ar emocinių skirtumų (Galkienė, 2005), įgyti išsilavinimą, atitinkantį asmens gebėjimus.

Inkluzyvus ugdymas yra integruoto ugdymo siekiamybė, aukščiausia jo reiškimosi forma (Bagdonas, 1997). Inkliuzija, pasak (Adomaitienės, 2002) reiškia, jog neįgalieji ne tik ugdomi kartu su bendraamžiais, bet ir mokomi remiantis bendrosiomis ugdymo programomis, kokybiškai jas individualizuojant ir pritaikant jas specialiesiems poreikiams.

Mokyklinės integracijos bei inkliuzijos tyrimų temos nėra naujos. Jos nagrinėtos Lietuvos mokslininkų Ambukaičio, Ruškaus (2002), Ruškaus (2003), Galkienės, Dudzinskienės (2004); Labinienės, Aidukienės (2003), Melienės, Ruškaus, Elijošienės (2003) tyrimuose. Nuo mokyklinės integracijos pradžios Lietuvoje praėjo jau daugiau kaip dvidešimt metų, tačiau tyrimai vis dar atskleidžia problemines sritis, kurios reikalauja išsamesnio tyrimo. Viena jų – sudėtingi mokyklos ir šeimos, auginančios intelekto sutrikimą turinčius vaikus, santykiai. Mokyklos, kaip ugdymo institucijos, interesai susiduria su individualiais vaiko gebėjimais ir vaiko tėvų interesais (Mažylienė, Gutauskienė, Tumelienė, Špokienė, 2011). Tėvams, auginantiems vaikus, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių, iškilo ne tik galimybė, bet ir dilema, kurią mokyklą pasirinkti, nes ankstesnių ir pastarųjų metų moksliniai tyrimai (Ambrukaičio, Antonovienės (2002), Bagdono, Brazauskaitės, Gevorgianienės ir kt. (2003); Galkienės (2003), Gerulaičio (2007), Gevorgianienės (2003), Ališausko, Kaffemanienės, Melienės, Miltenienės (2011) rodo, kad specialiųjų poreikių turintiems mokiniams bendrojo lavinimo mokykloje gali būti sunku ne tik dėl jų mokymosi

ypatingumą, bet ir dėl to, kad mokymo lygis neatitinka jų galimybių, o jų tėvai ne visais atvejais aktyviai dalyvauja sprendžiant vaiko mokymosi problemas, nesijaučia lygiateisiais ugdymo dalyviais. Tačiau žinodami, jog specialioji mokykla gali pasiūlyti ugdymuisi pritaikytas netipiškas mokymo sąlygas, mažesnę klasės kolektivą, tėvai parenka vaikui specialiąją ugdymo įstaigą.

Tyrimo objektas – tėvų nuomonė apie vaikų, turinčių intelekto sutrikimų, ugdymąsi bendrojo lavinimo ir specialiojoje mokykloje.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti tėvų nuomonę apie vaikų, turinčių intelekto sutrikimų, ugdymąsi bendrojo lavinimo ir specialiojoje mokykloje.

Uždaviniai:

1. Teorinės analizės metodu atskleisti inkliuzijos sampratą ir jos lygius; išnagrinėti mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo situaciją bendrojo lavinimo ir specialiojoje mokykloje; mokyklos ir tėvų bendradarbiavimo aspektus.
2. Tėvų anketinės apklausos metodu nustatyti, mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, bendrojo lavinimo ar specialiosios mokyklos pasirinkimo priežastis.
3. Remiantis tėvų apklausos duomenimis, palyginti mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose.
4. Remiantis tėvų apklausos duomenimis palyginti mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, savijautą bendrojo lavinimo ir specialiojoje mokykloje.

Tyrimo metodai. Tyrimo metodu buvo pasirinkta anketinė apklausa raštu, sudarytas klausimynas skirtas tėvams, auginantiems vaikus, kurie turi intelekto sutrikimų ir ugdomi bendrojo ar specialiojo lavinimo mokyklose.

Respondentai. Apklausoje dalyvavo dvi respondentų grupės: 1) tėvai, kurių vaikai lanko bendrojo lavinimo mokyklą, 2) tėvai, kurių vaikai lanko specialiąją mokyklą. Tyrimas buvo atliekamas 2013 m. balandžio mėn. Mažeikių, Plungės Telšių rajonų bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose. Apklausti 225 specialiąją mokyklą lankančių vaikų tėvai, globėjai/rūpintojai; 115 bendro lavinimo mokyklą lankančių vaikų (iš jų 3 ugdomi namuose) tėvai, globėjai/rūpintojai; iš viso apklausta 340 respondentų.

Pagrindinės sąvokos

Integracija – tai skirtingų veiklos galimybių ir gebėjimų turinčių asmenų sistemingas susitikimas tikslingai veiklai (Galkienė, 2003).

Integruotas ugdymas - tai betarpiškas bendravimo procesas, leidžiantis visiems dalyvauti ugdyme ir bendruomenės gyvenime (Hallahan, Kauffman, 2003).

Intelektu sutrikimas – pasireiškiantis pažintinės veiklos, kalbinių, motorinių gebėjimų pažeidimais, taip pat adaptyvaus elgesio sutrikimu. Asmenims būdingas adaptyvaus elgesio sutrikimas bent keliose iš nurodytų sričių: komunikaciją, savitvarką, buitines, socialines, sveikatos ir saugumo įgūdžiai, laisvalaikio leidimas, savireguliacija ir veiklos organizacija, akademinis žinių taikymas kasdieniniame gyvenime (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įstatymas, 2011).

Inkluzija – tai procesas, kuriame, toleruojant visų besimokančiųjų skirtynes, siekiama aktyvaus ugdytinių dalyvavimo mokymosi veikloje, kultūriniame ir socialiniame bendruomenės gyvenime¹.

Specialieji ugdymo(si) poreikiai – pagalbos ir paslaugų ugdymo procese reikmė, atsirandanti dėl išskirtinių asmens gabumų, įgimtų sutrikimų, nepalankių aplinkos veiksnių².

Švietimo pagalba – specialistų teikiama pagalba mokiniams (ypač turintiems specialiųjų poreikių), jų tėvams (globėjams, rūpintojams), mokytojams ir švietimo teikėjams, leidžianti padidinti švietimo veiksmingumą³.

Magistro darbo struktūra. Šį darbą sudaro: santrauka, įvadas, 2 skyriai, išvados, literatūros sąrašas (70 šaltiniai), priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 2 paveikslai, 14 lentelių. Prieduose pateikiamas klausimynas.

---

¹ *Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All. (2005). UNESCO.* <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001402/140224e.pdf> (Žiūrėta 2013.02.27)

² *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas* (2011). Vilnius: švietimo aprūpinimo centras.

³ *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas* (2011). Vilnius: švietimo aprūpinimo centras.

1 skyrius. MOKINIŲ, TURINČIŲ INTELEKTO SUTRIKIMŲ, INKLIUZINIO UGDYMO TEORINIAI IR PRAKTINIAI ASPEKTAI

1. 1. Integracijos ir inkluzijos samprata

Vakarų šalių pedagoginėje filosofijoje jau daugelį metų vyrauja nuomonė, kad vaikus, turinčius vienokių ar kitokių ugdymosi sunkumų, reikia ruošti gyvenimui ir juos ugdyti kartu su savo bendraamžiais. Lietuvoje ši idėja pirmą kartą nuskambėjo 1998 m. Šiaurės ir Baltijos šalių projekto „Mokykla visiems“ kontekste: „1) visi vaikai, įskaitant ir turinčius laikinų ar nuolatinių specialiųjų ugdymosi poreikių, turi teisę lankyti mokyklą; 2) visi vaikai turi teisę lankyti bendrojo ugdymo klasę bendrojo lavinimo mokykloje, esančioje arčiausiai jų gyvenamosios vietos; 3) visi vaikai turi teisę dalyvauti ugdyme, kuris pritaikytas jų individualiems poreikiams; 4) inkluzinis ugdymas praturtina visus vaikus; 5) visi vaikai turi teisę tinkamai ugdytis. Tai svarbu kiekvienam individui; 6) tikimasi, kad inkluzinis ugdymas padės kurti atvirą visuomenę ir bus efektyvus ekonomine prasme“⁴.

Mokyklinė integracija – procesas, kuriuo siekiama ne tik sudaryti galimybę kuo daugiau vaikų, turinčių individualiųjų ugdymo(si) poreikių, mokytis bendrojo lavinimo mokykloje, bet ir priartinti jų mokymą prie bendrojo lavinimo mokyklos turinio ir įtraukti juos į neformaliąją veiklą, garantuoti jiems specialią pedagoginę, socialinę, psichologinę, medicininę paramą (Galkienė, 2005).

Dalinė integracija - kai ugdoma bendrojo lavinimo mokyklos sudarytoje specialiojoje grupėje (klasėje); derinant ugdymą specialiojoje ir bendrojo lavinimo klasėje arba derinant ugdymą specialiojoje ir bendrojo lavinimo įstaigoje (Ambrukaitis, 200).

Visiška integracija - kai ugdoma bendrojo lavinimo mokyklos grupėje (klasėje) kartu su kitais bendraamžiais pagal bendrojo lavinimo programas, sudarius sąlygas visaverčiam dalyvavimui ugdomajame procese, teikiant minimalią specialiąją pagalbą arba jos visai neteikiant (Ambrukaitis, 200).

Sėkmingą specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių integraciją į bendrojo lavinimo mokyklas užtikrina:

- įstatymai, reglamentuojantys specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių asmenų ugdymą (Kavaliauskienė, 2011);
- ugdymo prieinamumas, garantuojant visavertį mokinių dalyvavimą ugdymo procese (individualizuotos ugdymo programos) (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007);

---

⁴ *Raktiniai inkluzijos švietimo kokybės plėtros principai*. Rekomendacijos politikams. (2009). Odence, Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.

- specialistų pagalba (padeda specialieji pedagogai, logopedai, psichologai, socialiniai pedagogai) (Bužinskas, Kublickienė, Samulevičius ir kt. 2005);
- mokyklos bendruomenės pozityvus požiūris į specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius (Kavaliauskienė, 2011);
- tyrimo duomenimis pagrįstų mokymo metodų kūrimas ir taikymas praktikoje (Inovatyvių mokymo(-si) metodų ir IKT taikymas, 2010);
- pedagogų kompetencijos ir noro geriau pažinti individualius mokinių poreikius kėlimas (Inovatyvių mokymo(-si) metodų ir IKT taikymas, 2010);
- specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių savęs vertinimo ir mokymosi motyvacijos kėlimas bei skatinimas (Bagdonas, Brazauskaitė, Gevorgianienė, 2003);
- artimi visų besimokančiųjų ryšiai bendradarbiaujant tarpusavyje ir su pedagogais; (Ališauskas, 2002);
- galimybė bendrauti ir kartu veikti su įprastai besivystančiais vaikais (Ališauskas, 2002);
- bendroje praktinėje veikloje ugdomi socialiniai įgūdžiai (Galkienė, 2003);
- galimybė dalyvauti neformalioje veikloje (Galkienė, 2003).

Integracijos terminą iš pradžių Vakarų šalyse, o vėliau ir Lietuvoje pakeitė inkliuzijos terminas. Inkliuzija orientuoja į vienodų sąlygų visiems dalyvauti bet kokioje veikloje sukūrimą, nepaisant negalės ar specialiųjų ugdymosi poreikių dydžio; tai aukštesnė integruoto ugdymo pakopa. Jos sėkmę lemia pagalba vaikui klasėje, efektyvus planavimas, aktyvus specialistų į(si)traukimas ir dalyvavimas, ugdymo proceso dalyvių bendradarbiavimas ir partnerystė, administracijos parama⁵.

Galkienė, Dudzinskienė (2004), (Kugelmass, 2004) teigimu, esminis inkliuzijos veiksnys – mokyklų vadovai, įsipareigoję inkliuzijos vertybėms. (Hornby, 1999) išskyrė septynis sėkmingos inkliuzijos veiksnius: įkvepiantį specialistų bendradarbiavimą, tinkamą vertinimo sistemą, paramą pedagogams ir mokiniams, adekvatų finansavimą, konstruktyvų tėvų dalyvavimą, veiksmingų programų modelius, mokymo plano adaptavimą (pritaikymą), sėkmingas mokymo veiklas.

Šiuo metu daugelis valstybių peržiūri ir atnaujina savo teisės aktus, siekdamos pašalinti kliūtis inkliuziniam švietimui plėtotis. 2003 m. atlikus šalių švietimo būklės analizę, nustatyta, kad nacionalinis šalių švietimo kontekstas, susijęs su inkliuzinio ugdymo plėtos galimybėmis, skiriasi, kad: „valstybės yra skirtinguose kelionės link inkliuzijos etapuose“⁶. Lietuvos švietimas inkliuzinio ugdymo atžvilgiu neatsilieka nuo kitų Europos šalių: plėtojama mokyklų įvairovė pagal

⁵ Iššūkiai mokyklai: inkliuzijos link. (2012). *Švietimo problemos*, Nr. 6 (70), 1-6. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

⁶ *Raktiniai inkliuzijos švietimo kokybės plėtos principai*. Rekomendacijos politikams. (2009). Odence, Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtos agentūra.

paskirtį (kuriasi regioninės mokyklos, ugdymo centrai ir kt.), kompleksiškai teikiama pagalba vaikams iki privalomojo mokymosi amžiaus ir jų tėvams.

Švietimo bendruomenė diskutuoja, ką reiškia „inkliuzinis ugdymas / švietimas“, „inkliuzija“ ir kuo ši sąvoka skiriasi nuo „integracijos“ ir „integruoto ugdymo“. Sąvokų skirtumai liudija apie inkliuzinio ugdymo idėjos raidą – nuo specializuoto ugdymo, integracijos, integruoto ugdymo į inkliuzinį ugdymą ir inkliuziją⁷.

Inkliuzinės ugdymo kultūros sukūrimas suteikia galimybių pripažinti skirtingus asmenis, turinčius įvairių pažintinių, fizinių, bendravimo, emocinių problemų, ir mokyti nuo pat mažumės gyventi įvairialypėje bendruomenėje. Demokratinės visuomenės idealai skatina mus vertinti kiekvieną pilietį ir sudaryti jam kuo didesnių galimybių dalyvauti bendruomenės gyvenime Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė, Žilinskienė, 2007).

Inkliuzinio ugdymo sistema apima kelias esmines sampratas.

- Tai procesas, kuris vertinamas kaip nesibaigiantis reagavimo būdų į įvairovę paieška. Ši paieška yra susijusi su mokymusi, kaip gyventi, kai yra skirtumų, ir kaip iš jų mokytis. Skirtumai matomi kaip kelias pozityviai stimuliuoti neįgalius vaikus ir suaugusiuosius bei palaikyti socialinės atskirties grupėms priklausančius asmenis⁸
- Inkliuzija susijusi su kliūčių šalinimu. Akcentuojamos galimybės, kaip pagerinti socialinių paslaugų, mokymo bei mokymosi politiką ir praktiką, skatinamas kūrybiškumas sprendžiant problemas⁹.
- Inkliuzija siekiama visų asmenų dalyvavimo ir pasiekimų. Dalyvavimas yra susijęs su patirčių kokybe ir lygiaverčiu vertinimu. Pasiekimai suprantami ne kaip testų ar egzaminų rezultatai, bet kaip mokymosi procesas ir jo pasekmės.
- Inkliuzija siekiama įtraukti tas asmenų grupes, kurios gali būti marginalizuojamos ar nuvertinamos. Darbas su vadinamosiomis „rizikos grupėmis“ yra labiau moralinės atsakomybės klausimas¹⁰.
- Inkliuzija grindžiama holistiniu požiūriu į mokymąsi. Svarbios ir privačios, viešosios bendruomenės sistemos¹¹.

Ruškaus (2002) teigimu, inkliuzinis ugdymas tai „išvestinė demokratijos idėja, kuri teigia, jog galima būti kartu, kad skirtingi pagal savo intelektinius, fizinius, psichinius gebėjimus gali

⁷ Iššūkiai mokyklai: inkliuzijos link. (2012). *Švietimo problemos*, Nr. 6 (70), 1-6. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

⁸ Gerulaitis, D. (2007). *Tėvų įtraukimo į vaiko ugdymo(si) procesą plėtotė specialiojoje mokykloje*. Publikuota daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

⁹ Gerulaitis, D. (2007). *Tėvų įtraukimo į vaiko ugdymo(si) procesą plėtotė specialiojoje mokykloje*. Publikuota daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

¹⁰ Gerulaitis, D. (2007). *Tėvų įtraukimo į vaiko ugdymo(si) procesą plėtotė specialiojoje mokykloje*. Publikuota daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

¹¹ Gerulaitis, D. (2007). *Tėvų įtraukimo į vaiko ugdymo(si) procesą plėtotė specialiojoje mokykloje*. Publikuota daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

mokyti kartu“. Inkluzija apima žymiai platesnį ratą mokinių, ne tik turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių. Inkluzinio švietimo sistemai rūpi kiekvienas mokinys, patiriantis atmetimo riziką, ko rezultatas – nesėkmės mokykloje¹². Inkluzinis ugdymas – tai specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių ugdymas kartu su bendraamžiais tam parengtoje mokykloje (Galkienė, 2003). Ruškaus (2002) teigimu, inkluziniam ugdymui didelę įtaką turi tai, kaip mokytojas dirba klasėje ir kaip mokykla organizuoja mokymą. Mokytojo darbo metodai, nuostatos į mokinius ir jų pasirengimas dirbti su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais, tai - veiksniai susiję su mokytoju¹³.

Apibendrinant galima teigti, kad integracija ir inkluzija pagrįstos demokratinės visuomenės principais – kiekvienas asmuo yra lygiavertis ir svarbus visuomenės narys; kiekvienas yra savitas, ir tai yra normali žmonių bendrumo sąlyga. Inkluzinio ugdymo reikalavimai nukreipti į pedagogo nuostatų keitimą, pedagogų naujų kompetencijų ugdymą, ugdymo turinio diferencijavimą (Ruškus, 2002). Jei šios sąlygos nebus išpildytos tuomet „inkluzija nebus sėkminga“ (Labinienė, Aidukienė, Tinglev, 2003).

1.2. Praktinio mokyklinės integracijos įgyvendinimo teigiami ir neigiami aspektai

Galkienės (2000) teigimu, integruotas ugdymas vertingas tuo, kad sudaro natūralias sąlygas formuoti žmones, pajėgius kurti demokratinę visuomenę. Melienė, Ruškus, Elijošienė (2003) teigimu, integruoto ugdymo sėkmė daugiausiai priklauso nuo adekvačių didaktinių technologijų taikymo, kita vertus, ją lemia klasės mokytojo ir specialiojo pedagogo bendradarbiavimo kokybė.

Abejonių dėl visiškos neįgaliųjų, ypač turinčių intelekto sutrikimų, asmenų inkluzijos – individualios integracijos į bendro lavinimo klases – prasmingumo nestinga ir užsienio tyrimuose. Pasak Graves, Tracy (1998; cit. Gevorgianienė, Zaikauskas, 2007), integracijos vertinimui įtaką daro ir tėvų požiūris. Teigiama, kad konsultuojant tėvus dėl ugdymo vietos savo vaikui parinkimo, svarbu kalbėti apie tai, kaip, o ne kur turi mokytis vaikas. Pasak autorių, net integruotame ugdyme gali slypėti segregacijos pavojus: per mažai laiko skiriant individualiam mokymui, mokinius su panašiais gebėjimais įjungiant į homogenišką grupę (ir taip atskiriant „gabiuosius“ ir „negabiuosius“), kt. Renkantis ugdymo įstaigą, svarbu atsižvelgti ir į negalios pobūdį. Pavyzdžiui, nustatyta, kad bendro lavinimo klasė labiau tinka intelekto, o ne elgesio sutrikimų turintiems vaikams (Graves, Tracy, 1998; cit. Gevorgianienė, Zaikauskas, 2007).

---

¹² *Raktiniai inkluzinio švietimo kokybės plėtros principai*. Rekomendacijos politikams. (2009). Odense, Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.

¹³ Iššūkiai mokyklai: inkluzijos link. (2012). *Švietimo problemos*, Nr. 6 (70), 1-6. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

Nors Lietuvoje susikurtos inkliuzinio ugdymo prielaidos, tačiau tenkinant specialiuosius mokinių ugdymo(si) poreikius, išskylakai kurių problemų.

Ugdymo formos ir realių poreikių neatitikimas. Pedagogai nebuvo tinkamai paruošti dirbti su integruotos klasės technologijomis, t.y. neturėjo gebėjimo parengti ugdymo programas, planuoti ugdymo proceso; dirbti, atsižvelgiant į kiekvieno individualius ugdymo(si) poreikius, parenkant tinkamus ugdymo metodus. Dominuoja informacijos teikimo bei reprodukcijos metodai; specialiųjų poreikių turintiems mokiniams reikėtų ugdyti metakognityvinius įgūdžius (Ruškus, 2002); (Melienė, 2003); (Rose, 2003); Nustatyta, jog „specialiųjų poreikių mokiniai nėra įsivainę daugiau kaip pusės mokomosios medžiagos“ (Garbinčiūtė, Štitiienė, 2002).

Didelis mokinių skaičius klasėse trukdo pažinti asmenybės ypatybes ir elgesį, jos gebėjimus, interesus bei individualizuoti ir diferencijuoti ugdymo procesą; nepalankus integruoto ugdymo visuomenėje vertinimas; mažai laiko skirta socializacijai, darbinei veiklai, socialinės aplinkos pažinimui; menkos techninės ir materialinės mokyklos bazės (Antonovienė, Baršauskienė, 2003).

Nepritaikyta fizinė aplinka, ugdymo ir pagalbinių priemonių trūkumas. Tik nedaugelis mokyklų turi liftus, individualių poreikių turintiems pritaikytus tualetus, poilsiui ir reabilitacijai skirtas vietas. Nepaisant trūkumų, mokyklų vadovai priima į bendrojo lavinimo mokyklas visus pageidaujančius daugiau dėl mokinių skaičiaus ir neįstengia patenkinti jų individualių poreikių (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007).

Psichologinė įtampa mokykloje, žemas specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių mokinių savęs vertinimas. Bendrojo lavinimo mokyklos mokiniai, niekada artimiau nebendravę su negalės situacijoje esančiais bendraamžiais, jaučia psichologinę įtampą, kuri atsiliepia tarpusavio santykiams. Dėl to blogai jaučiasi ir specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai. Jie patiria socialinę atskirtį savo klasėje. Galkienė (2003) nustatė minimalią specialiųjų poreikių turinčių mokinių integraciją į bendraamžių grupę. Tačiau integruotai ugdomi mokiniai pasižymi mažesne agresija ir optimistiškesniu požiūriu į pasaulį.

Tiek mokiniai, tiek jų tėvai atsiduria atskirties situacijoje. Taip atsitinka dėl menko pedagogų ir specialistų bendravimo su jais ir nepasiruošimo kartu spręsti vaikų ugdymo(si) problemų. Vaiko savijautą ugdymo procese gali lemti ir tai, kiek sutampa tėvų ir pedagogų požiūris į vaiko ugdymą, jam keliami reikalavimai bei ugdymo tikslai. Pasiiekti bendrų tikslų, bendro požiūrio į laukiamą rezultatą padeda tėvų bei pedagogų bendradarbiavimas individualizuojant ugdymo programas. Didžioji dalis mokinių tėvų dėl švietimo žinių stokos ugdymo plano individualizavimą vertina skeptiškai: kad jis nebūtinai mano 64,3 % tėvų, auginančių specialiųjų poreikių vaikus (Mikelevičiūtė, 2003).

Ambrukaičio, Antonovienės (2002), Ališausko, Miltenienė (2003) teigimu, tėvai turi būti ne tik šviečiami, bet ir turi tapti „lygiateisiais ugdymo komandos nariais“. Tuo tarpu, jie įtraukiami tik

į nereikšmingas bendradarbiavimo sritis. Pastebėtos ir kitos neigiamos partnerystės pusės: netikslingi susitikimai, nepakankama pedagogų kultūra, klasės tėvų bendruomenės nebuvimas, bendradarbiavimo formų skurdumas. Taip susiaurinamos tėvų dalyvavimo ugdymo procese galimybės (Ališauskas, Miltenienė, 2001; Ališauskas, 2002; Galkienė, 2003; Gevorgianienė, 2003; Gerulaitis, 2007).

Neigiama pedagogų nuomonė apie mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių
Viešai reikšdami nuomonę jie demonstruoja toleranciją ir pritaria integracijai. Mokymo procese daugelis jų elgiasi kitaip: individualiųjų poreikių turinčių mokinių nelaiko visateisiais ugdymo dalyviais, akcentuoja neigiamas jų charakteristikas. Tai didina mokinių psichologinės savijautos diskomfortą ir socialinę atskirtį mokykloje. Už oficialiai deklaruojamos socialinės integracijos dažnai slypi neigiamos nuostatos į tokius mokinius ir jų galimybes, ugdymo darbo žinių ir įgūdžių neturėjimas, motyvacijos dirbti ir pedagoginio optimizmo stoka, specialistų veiklos nuvertinimas. Pedagogai linkę atsiriboti nuo nepažangių ir pedagogiškai apleistų ugdytinių (Bagdonas, Brazauskaitė, Gevorgianienė ir kt., 2003); (Merkys, Gribačiauskas, Ušeckienė, 2003; Miltenienė, 2005).

Pedagogų neigiamas integracijos proceso vertinimas. Nesugebėjimą dirbti įvairovės sąlygomis mokytojai pateisina neįprastą raidą turinčių mokinių savybėmis, neatitinkančiomis socialinių normų; intelekto, emocijų, psichikos ar elgesio sutrikimais, socialiniu apleistumu. Nepaisant sėkmingos specialiųjų poreikių turinčių mokinių integracijos pavyzdžių, „priimtinausi“ mokytojams tik judėjimo sutrikimus turintys mokiniai ir silpnaregiai. Kitus sutrikimus turintiems mokiniams mokymo procesas pritaikomas tik iš dalies. Daugiau kaip pusė pedagogų nenorėtų mokyti nė vieno intelekto sutrikimą turinčio mokinio, motyvuodami tuo, kad juos turi mokyti specialistai (Ališauskas, Kaffemanienė ir kt., 2011). Autorių teigimu, geriau integruotą ugdymą vertina pradinių klasių mokytojai (75%), blogiau – specialieji pedagogai (66,6%) ir aukštesniųjų klasių mokytojai (51,3%); tačiau, tėvų nuomone, integruotas ugdymas naudingas tiek neįgaliesiems, tiek įprastą raidą turintiems mokiniams: neįgaliesiems jis padeda integruotis į visuomenę, yra į ką lygiuotis, siekiant geresnių mokymosi rezultatų, ateityje lengviau ir drąsiau bendraujama su bendraamžiais, nesijaučiama kitokiais.

Norint suaktyvinti inkliuzinį ugdymą, mokslininkų grupė (Ališauskas, Ališauskienė, Gerulaitis, Melinė, Miltenienė, 2010) atliko tyrimą – *Specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymo(si) formų įvairovė*. Atliekant tyrimą buvo pasinaudota Danijos, Olandijos ir Jungtinės Karalystės patirtimi specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymo(si) srityje. Šiuo tyrimu buvo atskleidžiamos specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymo patirtis ir švietimo pagalba, taikoma Lietuvoje ir užsienio šalyse.

Tai pat ir Europos specialiojo ugdymo plėtros direktorius (Meier, 2011) Vašingtone pristatė Europos šalių integruoto ugdymo aktualijas ir naujus iššūkius specialiojo ugdymo srityje. (Meier, 2011) pateikė prioritetus 2013 m.: mokytojų rengimas integruotam ugdymui; specialiųjų poreikių ugdymo organizavimo nuostatos; profesinio ugdymo realijos specialiųjų poreikių ugdyme – politika ir praktika; integruoto ugdymo vyksmas (Inclusive Education in Action (IEA)).

Apibendrinant mokslinių tyrimų išvadas galima teigti, kad yra atlikta daug tyrimų, kurie pasitvirtino integracijos neigimu. Tačiau pastaraisiais metais, buvo siekiama tobulinti bendro lavinimo mokyklų mokytojų ir kitų specialistų pasirengimą ugdyti specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius asmenis; gerinti mokyklų fizinę ir informacinę aplinką, kad jose būtų patogų mokytis specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams; rengti ir aprūpinti mokytojus specialiosiomis mokymo priemonėmis, atnaujinti ugdymo turinį ir mokymo priemones bei diegti informacines technologijas ugdymo procese. Pagalbos sistemos ugdymo įstaigose plėtojimas, pagalbos veiksmingumo didinimas, tinkamas mokytojų parengimas dirbti su įvairių ugdymosi poreikių turinčiais vaikais bei nuolatinio kvalifikacijos ir kompetencijų tobulinimo užtikrinimas, ugdymo organizavimo proceso bei aplinkos pritaikymas, tinkamas finansavimas, specialistų skaičiaus didinimas ir paslaugų plėtra – dar tebėra spęstini uždaviniai¹⁴.

1.3 Mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimas

Intelektu sutrikimo samprata. Mokiniai, turintys intelekto sutrikimų, priskiriami negalių turinčių mokinių grupei. Jų sutrikimų kilmė biologinė ir jų pedagoginėmis priemonėmis pašalinti

nejmanoma¹⁵. Intelektu sutrikimas skirtingų autorių apibrėžiamas įvairiai:

„tai nuolatinė būklė, pasižyminti žymiai žemesniais nei vidutiniai intelekto gebėjimais, pasireiškianti pastebimais jų funkciniais apribojimais bei tam tikromis elgesio savybėmis“¹⁶;

„tai protinių gebėjimų nukrypimas nuo normos, sukeliantis elgesio, emocijų bei socialinio prisitaikymo sutrikimų“ (Ališauskas, 2002);

„tai sutrikimas, pasireiškiantis vaiko negrįžtamam pažintinės veiklos (ypač mąstymo proceso) pažeidimu, valios, emocijų neišsivystymu, dažniausiai fizinėmis negalėmis“ (Daulenskienė, 2003);

---

¹⁴ *Iššūkiai mokyklai: inkliuzijos link.* (2012) Nr. 6 (70). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

¹⁵ Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, gupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarka (2011). *Valstybės žinios*, Nr. 93 - 4428.

¹⁶ Sutrikusio intelekto asmenų teisės (2005). *Teisės į mokslą ir darbą įgyvendinimas*. Ataskaita, Atvirosios visuomenės institutas

„tai sutrikimas, kuris pasireiškia vaiko pažintinės veiklos, valios, emocijų, fizinio vystymosi sutrikimais, sukeliančiais specifines mokymo, auklėjimo, rengimo gyvenimui problemas“ (Elijošienė, 2003);

„tai substanciniai trūkumai, turintys įtakos dabartiniam asmens funkcionavimui; pasireiškia daug mažesniu už vidutinį intelekto funkcionavimu, esant ribotiems dviejų ar daugiau sričių adaptacijos įgūdžiams, kaip antai: komunikacijos, savęs priežiūros ir saugumo, funkcinų mokomųjų dalykų, laisvalaikio ir darbo“ (Hallahan, Kauffman, 2003).

„tai sutrikimas – pasireiškiantis pažintinės veiklos, kalbinių, motorinių gebėjimų pažeidimais, taip pat adaptyvaus elgesio sutrikimu. Asmenims būdingas adaptyvaus elgesio sutrikimas bent keliose iš nurodytų sričių: komunikaciją, savitvarką, buitį, socialiniai, sveikatos ir saugumo įgūdžiai, laisvalaikio leidimas, savireguliacija ir veiklos organizacija, akademinų žinių taikymas kasdieniniame gyvenime (Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įstatymas, 2011)“.

Intelekto sutrikimas pasireiškia negrįžtamu pažintinės veiklos (ypač mąstymo proceso) pažeidimu, valios, emocijų neišsivystimu. Būdingas menkas pojūčių ir suvokimo diferencijuotumas, lėtumas, dėmesio nepatvarumas klausant ir stebint, dėmesio ir apimties siaurumas, vaizdinių blankumas ir greitas jų kitimas. Sunkiai įsiminama, greitai užmirštama, netiksliai atgaminama, skurdi vaizduotė, mąstymas paviršutiniškas, menkos apibendrinimo operacijos. Sunkiai išmokstama kalbėti, menkas žodynas. Siaurai suprantamos žodžių reikšmės, dažnai klaidingas tarimas. Būdingi neapgalvoti poelgiai ir veiksmai, mažai diferencijuota valios ir emocijų sfera, nesubrendimas, patologinės nuotaikos, menki pažintiniai interesai ir kultūriniai poreikiai, pervertinamos savo galimybės, nepagrįstai pasitikima savo jėgomis, trūksta iniciatyvos (Lapkauskienė, 2004). Intelekto sutrikimas netiesiogiai sąlygoja individualių elgesio nukrypimų tikimybę, nes lemia menkesnes asmenybės adaptacines galimybes, pakeičia socialinę elgseną ir bendravimą. Dėl nesugebėjimo apmąstyti, suvokti savo ar kito asmens veiksmus, sutrikusio intelekto vaiko elgesys dažnai būna neadekvatus situacijai ir kartais prieštarauja įprastoms visuomenėje moralės normoms būdingas nekritiškas savęs, reiškinų vertinimas, padidintas pasidavimas kito asmens įtakai, nemokėjimas pasipriešinti (Ruškus, 2002).

Apibendrinant galima teigti, jog mokiniams, turintiems intelekto sutrikimų, būdinga stabilus ir totalus visų pažinimo gebėjimų neišsivystymas: mąstymo sutrikimai, abstrakčių sąvokų nesupratimas; silpna trumpalaikė atmintis; kalbos, neišsivystymas; motorikos ir socialinės adaptacijos sutrikimai (sunkiai įsisavinami komunikaciniai, savitarnos, socialiniai, praktiniai, raštingumo įgūdžiai); intelekto sutrikimą papildoma regos, klausos ar judėjimo sutrikimai (Ališauskas, 2007; Elijošienė, 2003, Farrell, 2003, ir kt.).

Mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimas. Vienas esminių šiuolaikinės švietimo sistemos bruožų – siekis sudaryti sąlygas vaikams, turintiems raidos sutrikimų, mokytis pagal jų individualius gebėjimus, ir taikant specialiojo ugdymo mokomąsias priemones bei metodus siekti optimalios mokymo(si) kokybės; to siekiant ugdytojai turi kuo geriau pažinti kiekvieną specialiųjų poreikių mokinį ir sudaryti tinkamas sąlygas jo ugdymui, pasitelkiant stipriąsias mokinio savybes ir kompensuojant trūkumus (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007). Ugdymas gali būti vykdomas ne tik specialiosiose, bet ir bendrojo lavinimo mokyklose visiškos ar dalinės integracijos forma. Ugdymo paslaugos gali būti teikiamos mokiniui namuose, jei mokinys negali lankyti mokyklos. Tėvams pageidaujant, visi specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai, gali lankyti mokyklas, esančias arčiausiai jų gyvenamos vietos.

Priimant sprendimą, kokią ugdymo įstaigą tėvams pasiūlyti, įvertinamos įvairios aplinkybės: atsižvelgiama į pedagoginės psichologinės tarnybos specialistų vertinimus ir rekomendacijas, supažindinama su gyvenamojoje vietoje esančiomis tinkamomis mokyklomis (Kasparavičienė, Sabaliauskienė, Rimkienė, 2002). Pasirinkus bendrojo lavinimo mokyklą, joje sudaromos tinkamos sąlygos: individualizuojamas kiekvieno mokinio mokymas, patenkinami jo individualūs ugdymosi poreikiai; skatinama motyvacija, aktyvumas, nusiteikimas kaupti gyvenimišką patirtį; šeimos nariai raginami kuo aktyviau prisidėti prie savo vaikų ugdymo (Kišonienė, Dudzinskienė, 2007).

Specialiųjų poreikių mokinių ugdymas specialiosiose mokyklose pradedamas nuo 7 metų, kaip ir bendrojo lavinimo mokyklose, tačiau ugdymas gali trukti 1-2 metus ilgiau nei įprasta.

Bendrojo ir specialiojo lavinimo mokyklos ugdymo proceso organizavimas skiriasi. Specialiojoje mokykloje ugdymas organizuojamas atskiriomis veiklos sritimis. Jos parenkamos iš Bendrųjų programų ir pritaikomos pagal mokinių gebėjimus. Dėmesys kreipiamas į kiekvieno mokinio judėjimo, kalbos ir komunikavimo, socialinius, funkcinis ir pažintinius gebėjimus. Atsižvelgiant į sutrikimus, mokiniai ugdomi trejopo pobūdžio klasėse: specialiojo ugdymo, lavinamosiose ir socialinių įgūdžių lavinimo (Watkins, 2007).

Siekiant įgyvendinti šių mokinių ugdymą kartu su bendraamžiais, bendrosios ugdymo programos pritaikomos prie specialiųjų mokinio poreikių. Tuo tikslu vieneriems metams parengiama individuali ugdymo programa. Rengiant individualią ugdymo programą, numatoma: aplinka (kur vyks ugdymas – specialiojoje ugdymo klasėje, grupėje, bendrojoje klasėje); mokymosi medžiagos pakeitimo stilius (užduotys pateikiamos žodžiu, raštu, parodant, modeliuojant, patraukiant dėmesį); priemonės; kompensuojamoji technika; trumpalaikiai ir ilgalaikiai mokymo(si) tikslai; mokinio stipriųjų pusių išnaudojimas, silpnųjų – lavinimas; pažangos fiksavimas ir programos veiksmingumo vertinimas (aprašai, dokumentai, asmeniniai įrašai, darbų pavyzdžiai, mokinių tikslų kortelės, pasiekimų analizavimas drauge su mokiniu, savo paties vertinimas, bendraamžių vertinimas); tėvų informavimas (Dudzinskienė, Kalesnikienė, Paurienė, Žilinskienė,

2010). Individualios ugdymo programos parengimo tikslas yra padidinti mokinio savarankiškumą ir galimybę dalyvauti drauge su mokytojais ir tėvais keliant jo ugdymosi tikslus¹⁷.

Pritaikant bendrąsias programas specialiųjų poreikių mokiniams, vadovaujamosi šiais principais:

didžiausios naudos mokiniui - ugdymo vieta, įstaiga ir ugdymo organizavimo būdai parenkami tariantis su tėvais ir specialistais taip, kad ugdymas duotų didžiausią naudą mokiniui, atsižvelgiant į jo ugdymosi poreikius;

individualizavimo – gerų ugdymo rezultatų siekiama individualizuojant ugdymo tikslus, metodus ir turinį, atsižvelgiant į mokinių galimybes ir specialiuosius poreikius, mokymosi sunkumus, gebėjimų raidos ypatybes, individualią pažangą;

praktiškumo – ugdymas vyksta per praktinio pobūdžio veiklas ir užduotis, orientuojamasi į mokinio praktinius gyvenimo poreikius¹⁸.

Mokykla gali numatyti švietimo pagalbos mokiniui teikimo būdus:

sudaryti grupes, skyrius mokiniams, patiriantiems įvairaus pobūdžio sunkumų, pvz., mobilias grupes, kuriose mokiniai praleis dalį ugdymo laiko i mokysis tam tikrų kompetencijų bei funkcinių įgūdžių; sudaryti atskiras specialiąsias klases, kurio mokysis didelių ir labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai; skirti mokiniui mokytojo padėjėjo, specialiojo pedagogo individualią pagalbą, o mokinys galėtų mokytis bendroje klasėje su savo bendraamžiais; teikti specialistų pagalbą: specialiųjų pedagogų, logopedų, surdopedagogų, tiflopedagogų, psichologų, socialinių pedagogų judesio ir padėtis specialistų, ergoterapeutų, mokytojo padėjėjų. Kokybiška pagalba mokiniui priklauso nuo komandos narių požiūrio, nuolatinio mokymosi, bendradarbiavimo ir problemų sprendimo kartu. Specialistų teikiama pagalba mokiniui remiasi bendradarbiavimu su mokytojais ir tėvais, nes tai padeda geriau pažinti mokinio situaciją mokykloje ir priimti sprendimus (Mažylienė, Gutauskienė, Tumelienė, Špokienė, 2011).

Vaikai, turintys intelekto sutrikimą skiriasi nuo savo bendraamžių ne tik išmokimo, kalbos raida. Intelekto sutrikimai mokymosi procesą dėl suvokimo, mąstymo ir atminties sutrikimų daro labai sudėtingą. Ugdant mokinius visiškos integracijos forma, svarbiausias dėmesys skiriamas specialių ugdymo metodų ir priemonių parinkimui, mokytojų mokinių santykiams, dienos režimui. Didelis dėmesys skiriamas ugdymo praktiniam pobūdžiui (teorija sumažinama iki prieinamo minimumo) ir vaizdumui (Mažylienė, Gutauskienė, Tumelienė, Špokienė, 2011). Nustatyta, jog

¹⁷ *Raktiniai inkluzinio švietimo kokybės plėtros principai* (2009). Rekomendacijos politikams. Odense, Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.

¹⁸ *Pagrindinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos specialiųjų poreikių žemų ir labai žemų intelektualinių gebėjimų mokinių ugdymui* (2010). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.

jaunesnio mokyklinio amžiaus mokinių, turinčių nežymų intelekto sutrikimą akademinės veiklos pasiekimai yra beveik tokio pat lygio, tačiau socialiniai įgūdžiai labiau išlavėję tų mokinių, kurie mokosi bendrojo lavinimo mokykloje (Gerulaitis, 2007)

Tėvų ir mokyklos bendradarbiavimo aspektai. Integruojant specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius į bendrojo lavinimo mokyklas labai svarbus tėvų ir mokytojų bendradarbiavimas. Ši sritis itin komplikuoja. Pedagogai kaltina tėvus dėl prastų vaikų mokymosi rezultatų, nepakankamos pagalbos savo vaikams namuose, skundžiasi dėl užkrauto jiems papildomo darbo su individualizuotomis programomis. Tėvų nepasitenkinimą sukelia tai, kad tėvai dažniausiai nelabai supranta, apie ką kalbama bendruose vaiko problemos aptarimuose. Jie kaltina pedagogus eksperto vaidmens prisiskyrimu Tyrimų metu išryškėjo specialistų bei pedagogų dalyvavimas „hierarchiniuose vaidmenų žaidimuose“ ir ne komandinė, o išimtinai konkurencinė elgsena - kompetencijos stoka, pasidalinant darbus (Ruškus, Mažeikis, 2007).

Kaltės, pykčio išvarginti tėvai dalį savo neigiamų emocijų ir nuovargio nesąmoningai perkelia ant pedagogų pečių. Tai pasireiškia neadekvačiomis pastabomis, pretenzijomis, nemotyvuotu mokyklos ir pedagogų įžeidimu. Savo skausmo dar „neiškentėjusių“ tėvų lūkesčiai, siejami su vaiko ugdymo rezultatais, dažnai neadekvatūs: arba per dideli, arba per maži (Gevorgianienė, 2003). Dažniausiai pasitaikantys bendradarbiavimo su tėvais sunkumai: sisteminių (mokykloje dirbantys specialistai per vėlavimą praneša tėvams apie rengiamą susitikimą, todėl tėvai negali dalyvauti); profesinių (apie vaikams kylančius mokymosi sunkumus specialistai tėvams praneša, naudodami profesinius terminus, todėl, lieka „neišgirsti“); psichologinių (patys mokykloje turėję problemų, tėvai nekreipia dėmesio į jų vaikams kylančias problemas) (Mažyliene, Gutauskienė, Tumelienė, Špokienė, 2011).

Ališausko (2007) teigimu, tėvų linę dalintis su mokykla atsakomybe už vaiko ugdymą; kai kurie jų gali būti vaiko problemų sprendimo ekspertais. Tačiau Galkienė (2003) pastebi, kad yra ir tokių tėvų, kuriems ugdymo esmė - vien tik mokėjimas, skaityti, rašyti ir profesijos įgijimas. Visa kita jie priima kaip tuščią laiko švaistymą. Pedagogų uždavinys – padėti individualių ugdymo(si) poreikių turinčių mokinių tėvams suprasti tikrąją ugdymo prasmę, kuri leidžia ne tik rinktis profesiją ateityje, bet pirmiausia įgalina būti pačiu savimi. Reikia tėvus mokyti „neprisirišti“ prie mokymosi rezultatų, nes jie gali būti sunkiai pasiekiami ir minimalūs. Svarbu gebėti vertinti mažus žingsnelius, skatinančius vaikų savarankiškumą (Gevorgianienė, 2003).

Apibendrinant galima teigti, kad išanalizavus mokslinę literatūrą apie intelekto sutikimus, šių sutrikimų turinčius mokinius ir jų inkliuzinį ugdymą galima daryti išvadą, jog visos intelekto sutrikimo formos turi pagrindines charakteristikas: žemesnį už normą intelektą; mąstymo ir kalbos neišsivystimą; silpną trumpalaikę atmintį; abstrakčių sąvokų nesupratimą; stabilų ir totalų visų pažinimo gebėjimų neišsivystimą; motorikos sutrikimus; socialinės adaptacijos sutrikimus (sunkiai

įsisavinami komunikaciniai, savitarnos, socialiniai, praktiniai, raštingumo įgūdžiai); intelekto sutrikimą dažnai papildo regos, klausos ar judėjimo sutrikimai (Ališauskas, 2007; Elijošienė, 2003, Farrell, 2003). Intelekto sutrikimus turinčių vaikų pasirengimas mokytis dėl skirtingų intelekto sutrikimo formų, pažeidimo laikotarpio ir lokalizacijos vietos yra skirtingas ir reikalauja skirtingų pedagoginio poveikio priemonių. Tinkamo mokymo ir lavinimo dėka ir esant palankioms sąlygoms intelekto sutrikimą turintys mokiniai gali daug ko išmokyti. Tai šiuo metu supranta didžioji dalis tokiems mokiniams dėstančių pedagogų ir mokykloje dirbančių specialistų, skatindami siekti žinių ir ugdyti gebėjimus. Vaikai, turintys intelekto sutrikimą skiriasi nuo savo bendraamžių ne tik išmokimo, kalbos raida. Intelekto sutrikimai mokymosi procesą dėl suvokimo, mąstymo ir atminties sutrikimų daro labai sudėtingą. Ugdant mokinius visiškos integracijos forma, svarbiausias dėmesys skiriamas specialių ugdymo metodų ir priemonių parinkimui, mokytojų mokinių santykiams, dienos režimui. Didelis dėmesys skiriamas ugdymo praktiniam pobūdžiui (teorija sumažinama iki prieinamo minimumo) ir vaizdumui (Mažylienė, Gutauskienė, Tumelienė, Špokienė, 2011).

2 skyrius. TĖVŲ NUOMONĖ APIE VAIKŲ, TURINČIŲ INTELEKTO SUTRIKIMŲ, UGDYMAŠI BENDROJO IR SPECIALIOJO LAVINIMO MOKYKLOJE

2.1. Tyrimo metodika

Tyrimo metodu buvo pasirinkta anketinė apklausa raštu, sudarytas klausimynas skirtas tėvams, auginantiems vaikus, kurie turi intelekto sutrikimų ir ugdomi bendrojo ar specialiojo lavinimo mokyklose. Apklausos būdu siekta sužinoti tėvų nuomonę parinkus vaikui ugdymo įstaigą, jų priežastis, programų pritaikymą ir įsisavinimą, gaunamos pagalbos galimybes.

Apklausos būdu tiriamos nuostatos, nuomonės, žinios (Merkys, 1995). Anketinės apklausos metodo pasirinkimą nulėmė šie anketinės apklausos privalumai: anketinė apklausa tinka edukologiniuose tyrimuose, nes ji pigesnė, trumpiau trunka nei interviu; ši apklausos forma gana informatyvi; gerai suplanavus apklausą galima tikėtis didesnio procento anketų atsakymų; svarbu anketų anonimiškumas, kuris padeda padidinti grįžtamų atsakymų procentą (Kardelis, 2002).

Sudarant anketą buvo pasinaudota (Ališausko, Ališauskienės, Gerulaičio, Melienės, Miltenienės, 2010) atlikto tyrimo ataskaita. Anketa sudaryta iš 18 tarpusavyje susijusių uždaro tipo klausimų. Klausimai patogūs ir aiškūs, todėl respondantai galėjo greitai į juos atsakyti. Anketoje buvo trys pusiau uždaro tipo klausimai, į kuriuos respondentas galėjo ne tik pasirinkti tinkamą variantą, bet gali įrašyti ir savąjį, t.y. išsakyti savo nuomonę.

Anketos struktūra: 1) respondentų (tėvų) demografiniai duomenys (1; 2; 3; 4; 5; 6;) klausimai; 2) vaiko duomenys (7; 8 klausimai – amžius, mokykla, klasė kurioje dabar vaikas mokosi); 3) Bendrojo lavinimo ar specialiosios mokyklos pasirinkimo priežastys (9; 10 klausimai - mokyklos pasirinkimo priežastys). Mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimas bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose (11;12;13;14;15;16;18 klausimai - dabartinės mokyklos vertinimo kriterijai; dalyvavimas vaiko ugdymo procese; vaikui teikiama specialistų pagalba mokykloje; tėvų požiūris į vaikų pasiekimų vertinimą; respondentų (tėvų) nuomonė dėl ugdymo įstaigos pasirinkimo; respondentų (tėvų) nuomonę kas patinka ar nepatinka mokykloje;). Mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, savijautą bendrojo lavinimo ir specialiojoje mokykloje (15) klausimas.

Tyrimas organizuotas iš anksto sutarus su mokyklos direktoriais. Išdalinta 400 anketų, kurios per mokyklą socialinius pedagogus ir per pačius vaikus pasiekė respondentus tėvus, globėjus/rūpintojus. Atgal sugrįžo 340 (85 %) anketų.

2.2. Respondentai

Tyrime taikomas tikimybinis tiriamosios grupės parinkimo būdas, kai kiekvieno tiriamos populiacijos elemento tikimybė pakliūti į imtį yra žinoma (Kardelis, 2002). Tyrimo dalyviai atrinkti sluoksniuota arba tipinė imtimi. Imtis apima asmenis, kurie tiesiogiai susiję su tyrimo objektu. Tiriamoji populiacija suskirstoma į dvi grupes pagal tai, kad augina vaikus su intelekto sutrikimais. Vienoje grupėje buvo tėvai kurių vaikai ugdomi bendro ugdymo mokykloje, o kitoje – tėvai, kurių vaikai ugdomi specialiojoje mokykloje. Anketos buvo platinamos vaikų, socialinių pedagogų pagalba ir tiesiogiai bendraujant su tėvais. Dalis apklausos (240 asmenų) buvo vykdoma betarpiškai bendraujant su tiriamuoju – tiriamieji anketas pildė tyrėjo akivaizdoje. Kita dalis anketų (200 asmenų), respondentus pasiekė ir grįžo atgal vaikų pagalba.

Respondentų skaičius buvo pasirinktas apskaičiuojant imtį pagal formulę:

$n = 1: [\Delta^2 + (1 : N)]$, kur n – atrankos dydis, Δ – paklaidos dydis (0,05), N – populiacijos dydis (šiuo atveju – mokinių turinčių intelekto sutrikimų, skaičius bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose).

2011-20012 m. m. Lietuvoje buvo specialiųjų poreikių mokinių, turinčių intelekto sutrikimų – 2167 (iš Statistikos departamento duomenų bazių).

Apklausoje dalyvavo dvi respondentų grupės: 1) tėvai, kurių vaikai lanko bendrojo lavinimo mokyklą, 2) tėvai, kurių vaikai lanko specialiąją mokyklą.

Tyrimas buvo atliekamas 2013 m. balandžio mėn. Mažeikių, Plungės Telšių rajonų bendrojo ugdymo ir specialiosiose mokyklose. Apklausta 225 specialiąją mokyklą lankančių vaikų tėvai, globėjai/rūpintojai. 112 bendro ugdymo mokyklą lankančių vaikų + 3 ugdomų namuose = 115 tėvai, globėjai/rūpintojai. Apklausta 340 respondentų.

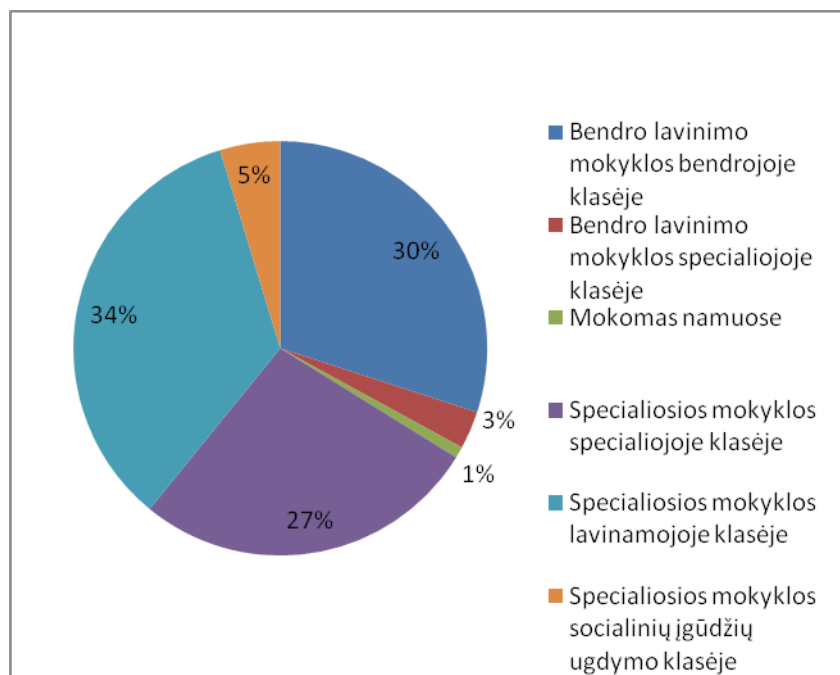
Informacija apie respondentus. Apklausoje dalyvavo tėvai, auginantys vaikus, turinčius intelekto sutrikimų. Tyrime dalyvavo 242 mamos 62 tėvai, 30 globėjų/ rūpintojų moterų ir 3 globėjai rūpintojai.

Didžioji dalis respondentų 292 (87%) baigę bendrojo ugdymo mokyklas. Specialiojo ugdymo mokyklas baigė 45 (13%) respondentai. Trys respondentai nepažymėjo, kokią mokyklą yra baigę. Pagal turimą išsilavinimą respondentai pasiskirsto taip: vidurinis išsilavinimas (40%); specialusis vidurinis (29%); aukštasis (20%); pagrindinis (11%).

Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą: miestuose gyvena 62% apklaustųjų; kaimuose 38% apklaustųjų. Trys respondentai 0,9% gyvenamosios vietos nenurodė.

Respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį: vedęs (ištekęjusi) 54%; išsiskyręs (išsiskyrusi) 26%; nevedęs (netekėjusi) 16%; našlys (našlė) 4%.

Apklausoje dalyvavo 66,18% respondentų (tėvų), kurių vaikai lanko specialiąją mokyklą ir 33,8% respondentų (tėvų), kurių vaikai lanko bendro lavinimo mokyklas. Vaikų pasiskirstymas klasėse pateikiamas *1 pav.*

1 pav. Vaikų pasiskirstymas klasėse (N =340)

Didžiausią dalį 34% sudarė specialiosios mokyklos lavinimo klasėje besimokančių vaikų tėvai, globėjai/rūpintojai; 30% respondentų (tėvų), kurių vaikai mokosi bendro lavinimo mokyklos bendrojoje klasėje; 27% – specialiosios mokyklos specialiojoje klasėje.

2. 3. Bendrojo lavinimo ar specialiosios mokyklos pasirinkimo priežastys

Siekiant išskirti mokyklos pasirinkimo priežastis respondentų (tėvų) buvo klausiama apie mokyklos pakeitimą iš bendro ugdymo į specialiąją, ar atvirkščiai. *Ar yra tekę Jūsų vaikui mokytis kitur, negu šiuo metu t.t. kito tipo įstaigoje, ar kitokiu būdu?* Respondentų (tėvų) atsakymas į šį klausimą parodo mokyklos pasirinkimo tinkamumą, t. y. vaiko ugdymo formų pasirinkimo tinkamumą. Tėvų teigimu, mokėsi bendro ugdymo, dabar specialiojoje mokykloje – 88 mokiniai; mokėsi specialiojoje, dabar bendro ugdymo mokykloje – 7 mokiniai; mokyklos nekeitė – 242 mokiniai. Duomenys apie respondentų grupes pagal vaiko lankomą mokyklą, pateikiami *2 pav.*

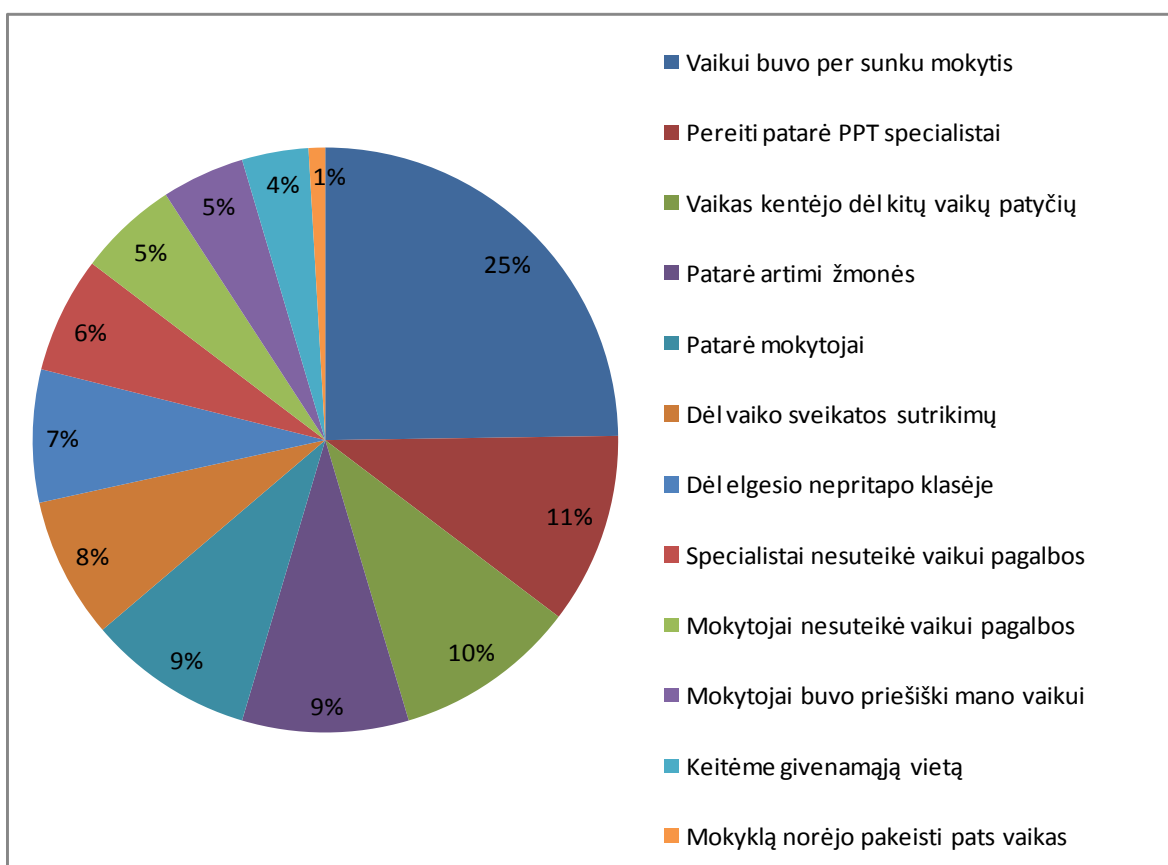
Pakeitus gyvenamąją vietą atsiranda būtinybė pakeisti ir mokyklą. Galima išskirti, kad už specialiosios mokyklos mokinių pasirinkimą labiau atsakingi vaiko tėvai, globėjai/rūpintojai. Jie sprendžia vaikui aktualias problemas, ieško išeičių iš susidariusių situacijų.

Mokyklos pakeitimas dėl to, kad patarė artimi žmonės: iš specialiosios į bendro lavinimo mokyklą atsakė 2 respondentai (tėvai) N =7, iš bendro lavinimo į specialiąją mokyklą 9%, N=88.

Šiuo atveju galima išskirti, kad labiau pasitikima artimųjų nuomone, pasiūlymais patyrimais, nei pritariama pačio vaiko pasirinkimui. Mokyklos iš bendro ugdymo į specialiąją dėl gyvenamosios vietos pakeitimo atsakė 2 respondentai (tėvai) N=7, o mokyklos pakeitimui iš bendro lavinimo į specialiąją atiteko 4%, N=88 respondentų (tėvų) atsakymų. Vadinasi, mokyklos pakeitimas dėl gyvenamosios vietos yra ne pagrindinė priežastis, pasirenkant mokyklą.

Tyrimo duomenys rodo, kad didžioji dalis 72% vaikų mokyklos nekeitė. 26 % mokėsi specialiojoje, o dabar bendro ugdymo mokykloje. 2% vaikų mokėsi bendro ugdymo, o dabar specialiojoje mokykloje. Kadangi didesnis mokyklos pakeitimo procentas vaikų perėjimo iš pagrindinės į specialiąją mokyklą galima išskirti, kad nėra efektinga mokinių, turinčių intelekto sutrikimų integracija į bendro ugdymo mokyklas.

Mokyklos pakeitimo priežastys gana įvairios. Jos pavaizduotos 2 pav. Mokyklą iš specialiosios į bendro ugdymo keitė (6%) apklaustųjų iš bendro lavinimo mokyklų. 2 pav. pateikiamos mokyklos keitimo priežastys iš specialiosios į bendro lavinimo mokyklą.

2 pav. Mokyklos keitimo priežastys iš ugdymo lavinimo į specialiąją mokyklą, (N=88).

Tyrimo duomenys rodo (2 pav.), kad 25% specialiosios mokyklos mokinių buvo per sunku mokytis bendro ugdymo mokykloje. 11% vaikų specialiąją mokyklą pasirinkti pasiūlė pedagoginės

psichologinės tarnybos specialistai. Jų patarimai, išvados ypač svarbūs tėvams, globėjams/rūpintojams sprendžiant vaiko mokyklos pasirinkimą arba pakeitimą.

10% vaikų keitė mokyklą iš bendro lavinimo į specialiąją, dėl kitų vaikų patyčių. Patyčios, žeminimas verčia vaiką jaustis kitokiu. Kartais vaikams sunku suprasti ir priimti žmones tokius kokie jie yra. Kitų žmonių ir mokytojų patarimai dėl mokyklos keitimo procentine išraiška pasiskirstė vienodai, po 9%. 8% vaikų mokyklą keitė dėl sveikatos problemų, 7% dėl netinkamo elgesio klasėje. 6% mano, kad negavo pakankamos specialistų pagalbos.

5% respondentų (tėvų) pažymėjo, kad keitė mokyklą dėl to, kad mokyklą keitė dėl to, kad mokytojai nesuteikė jų vaikui pagalbos ir 5% išskyrė, kad mokytojai buvo priešiška nusiteikę vaiko atžvilgiu. 4% keitė gyvenamąją vietą dėl to pakeitė ir mokyklą. 1% atiteko paties vaiko norui pakeisti mokyklą.

Kiti respondentų (tėvų) teiginiai susiję su mokyklos pakeitimu:

- Tėvai neturėjo galimybės rinktis. (*Lankėme pradinę mokyklą, integruotos klasės 4 klasę, paskui nuo 5 klasės turėjome lankyti specialiąją mokyklą. (Pagal negalios lygį nebuvo pasirinkimo ugdymui). (Toje mokykloje kur lankėme tebuvo tik 4 klasės).*
- Netenkinio mokymo kokybė (*Sėdėjo klasėje nustumtas į kampą, buvo keičiami tik pamperiai).*
- Pasikeitus vaiko globėjams, pasikeičia ir vaiko mokykla (*Kai tapau globėja iš specialiosios pradėjau vesti į bendro lavinimo mokykla).*

Apibendrinant galima teigti, kad mokykla keičiama pasitarus su specialistais ar išklausius artimų žmonių nuomonės. Dar aktualus patyčių klausimas mokykloje. Dėl patyčių vaikai palieka bendro ugdymo mokyklas ir pereina mokytis į specialiąsias, nes specialiojoje mokykloje jie jaučiasi „savi tarp savų“.

Apibendrinant tyrimo duomenis galima teigti, kad tėvų nuomonė apie specialiąją ir bendro lavinimo mokyklas yra teigiama abiejų mokyklų atžvilgiu. Susidūrus su mokymosi sunkumais bendro lavinimo mokykloje vaikai pervedami mokytis į specialiąją mokyklą. Didžioji dalis mokyklos keitimo priežasčių, tai mokymosi sunkumai su kuriais bendro lavinimo mokykloje susidūrė sutrikusio intelekto vaikai. Mokykla keičiama ir dėl mokytojų požiūrio į vaikus, dėl jų priešiško elgesio vaikų atžvilgiu. Kai kuriais atvejais vaikai nepritampa klasėje, dėl savo elgesio.

2. 4. Mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose lyginamoji analizė

Sutrikusio intelekto vaikų ugdymo procese dalyvauja daug institucijų: šeima, ugdymo įstaiga, bendruomenė, kurios tarpusavyje susijusios ir papildo viena kitą. Ypač svarbus vaidmuo tenka tėvams, globėjams/rūpintojams. Nuo to koks jų požiūris į mokyklą, ugdymo(si) procesą, mokytojus ir jų darbą, kitus mokyklos specialistus ugdančius vaiką, daro įtaką vaiko ugdymosi kokybei. Taipogi įtakoja vaiko nuostatas į mokymąsi, mokyklą, pasiekimus, įtakoja jo savijautą klasėje. Tyrimu buvo siekiama atskleisti respondentų (tėvų) požiūrį į dabartinę vaiko mokyklą. Tyrimo duomenys atskleidė 1 lentelę, kad klasės mokytojai labiau padeda vaikams per pamoką specialiojoje mokykloje 81,4%, o bendro lavinimo mokyklos mokytojų pagalba pasiskirstė beveik lygia dalimi 41,3% respondentų visiškai sutinka, kad mokytojai daug padeda vaikui per pamoką, o 40% sutinka iš dalies. Vadinasi specialiojoje mokykloje vaikams skiriamas didesnis dėmesys nei bendro lavinimo mokykloje.

1 lentelė

Bendradarbiavimas tenkinant vaiko poreikius (N=340)

	Bendro lavinimo mokykloje				Specialiojoje mokykloje			
	Sutinku		Nesutinku		Sutinku		Nesutinku	
	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai
Klasės mokytojai daug padeda mano vaikui per pamoką	41,3	40	14,7	4	81,4	14,5	3,1	1
Specialistai nuolat palaiko su manimi ryšį	17,8	50,7	23,3	8,2	60,7	29,2	4,5	5,6
Mokytoja pasako, kaip galiu padėti vaikui namie	22,3	37,3	31,3	9	70,1	33,8	7	5,2
Mokytojai ir specialistai suprantamai paaiškina man vaiko mokymosi problemas	25,4	39,7	25,4	9,5	73,9	15,9	5,7	4,6
Mokytojai ir specialistai nuolat tariasi su manim dėl vaiko ugdymo	20	36,4	28,8	28,8	56,2	25,8	9	9
Mokykla teikia visas įmanomas paslaugas mano vaikui	30	40	21,4	8,6	70,8	25,3	4	-

Ryšiai tarp mokyklos darbuotojų ir tėvų yra svarbūs vaiko ugdyme. Specialiosios mokyklos tėvai 60,7% visiškai sutinka, kad ryšys yra palaikomas, tačiau yra respondentų 5,6%, kurie visiškai nepalaiko su mokykla jokio ryšio. Bendro ugdymo mokyklų tėvai betarpiškai palaiko ryšį 17,8%, iš dalies 50,7%, ir visiškai nepalaikančių ryšio procentas 8,2% yra didesnis nei specialiojoje mokykloje. Remiantis tyrimo duomenimis galima teigti, kad specialiosios mokyklos specialistai glaudžiau bendrauja ir bendradarbiauja su vaikų tėveliais.

Apie mokytojo teikiama informaciją, pagalbos namuose atveju specialiosios mokyklos tėvai pritaria 70,1%, o bendro ugdymo 22,3%. Iš dalies pritariančių, kad mokytoja duoda patarimų kaip

ugdėti vaiką namuose bendrojo ugdymo mokykloje yra 37,3%, o specialiojoje mokykloje 33,8%. Jokios pagalbos nesulaukia daugiau bendro ugdymo mokykloje 9%, nei specialiojoje 5,2%. Todėl galima išskirti, kad pagalbos mokyklas lankančių vaikų tėvai, globėjai/rūpintojai didžia dalimi sulaukia iš specialiosios mokyklos specialistų.

Ugdant sutrikusio intelekto vaikus labai svarbu, kad ir tėvai ir mokytojai kartu aptartų ir spęstų vaikų problemas, pasiekimus, motyvuotų vaiką siekti rezultatų. Apie tai, kaip mokytojai ir specialistai tariasi dėl vaiko ugdymo su tėvais, specialiosios mokyklos tėvų požiūris 56,2%, o bendro lavinimo 20%, skirtumas ženkliai matomas. Aiškiai matomas skirtumas tarp visiškai nesitariančių su mokytojais ir specialistais respondentų 9% specialiosios mokyklos ir 28,8% bendro ugdymo mokyklos. Tačiau bendro ugdymo mokyklos tėvai 36,4%, o specialiosios 25,8% iš dalies sutinka, kad mokytojai ir specialistai su jais tariasi dėl vaiko ugdymo. Šiuo atveju pasitarimai nevyksta nuolat, arba tariamasi tik konkrečiais atvejais. Todėl galima išskirti, kad specialiosios mokyklos tėvai labiau aptaria vaiko pasiekimus, gauna daugiau žinių apie vaiko ugdymą bei patys gali prisidėti prie vaiko ugdymo mokykloje ir namuose.

Apie mokyklos teikiamas visas įmanomas paslaugas joje besimokantiems vaikams 70,7%, teigiamai atsiliėpė specialiosios mokyklos tėvai, 30% bendro ugdymo mokyklas lankančių vaikų tėvai. Iš dalies patenkinti mokyklos teikiamomis paslaugomis 21,4% bendro ugdymo mokyklos ir 25,3% specialiosios mokyklos tėvai, globėjai/rūpintojai. Visiškai nepatenkintų mokyklos paslaugomis didesnis procentas 8,6% yra bendro ugdymo mokykloje, specialiųjų mokyklų tėvai visiškai nepasitenkinimo neišreiškė, tačiau (4%) iš dalies nepatenkinti mokyklos paslaugomis.

Tyrimo duomenys atskleidė, kad didesnė pagalba vaikui, informacija tėvams kaip padėti vaikui, glaudesni ryšiai, konstruktyviau sprendžiamos problemos specialiosiose mokyklose. Glaudžiau bendraujant ir bendradarbiaujant skatinamas pasitikėjimas, kuris svarbus vaikui, mokytojui ir tėvams.

2 lentelė

Tėvų ir pedagogų santykis vaiko atžvilgiu (N=340)

	Bendro lavinimo mokykloje				Specialiojoje mokykloje			
	Sutinku		Nesutinku		Sutinku		Nesutinku	
	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai
Pasitikiu mokytoja / mokytojais, ugdančiais mano vaiką	53,8	35	11,3	-	85,4	14,6	-	-
Pasitikiu mokyklos specialistais, teikiančiais pagalbą mano vaikui	46,1	35,5	14,5	3,9	72,8	23,9	3,3	-

Tėvų nuomonė (2 lentelė) apie pasitikėjimą mokytoja/mokytojais, ugdančiais vaiką pasiskirstė labiau teigiamai (53,8%), iš dalies (35%) tai sudaro teigiamą vertinimo pasiskirstymą bendro lavinimo mokykloje. Specialiojoje mokykloje visiškai pasitiki mokytoja ugdančiais vaiką

(85,4%), iš dalies pasitiki (14,6%). Pastebėta, kad neigiamų atsakymų specialiosios mokyklos pedagogai iš tėvų nesulaukė.

Iš gautų duomenų (2 lentelė) galima išskirti, kad tėvai pasitiki vaikus ugdančiais mokytojais. Apie pasitikėjimą specialistai duomenys šiek tiek mažesni: 46,1% bendro lavinimo mokykloje, 72,8% specialiojoje mokykloje.

Jog mokytojai yra dėmesingi savo mokiniams specialiojoje mokykloje 83,1% atsakiusiųjų visiškai sutinka, 13,3% iš dalies. Tai sudaro didžiąją teigiamo vertinimo dalį. Apie mokytojų dėmesingumą vaikams bendro lavinimo mokykloje respondentai (tėvai) visiškai sutinka 26,9%, iš dalies 47,8%.

3 lentelė

Vaiką supanti aplinka mokykloje (N=340)

	Bendro lavinimo mokykloje				Specialiojoje mokykloje			
	Sutinku		Nesutinku		Sutinku		Nesutinku	
	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai
Mokytojai yra dėmesingi mano vaikui	26,9	47,8	19,4	6	83,1	13,3	2,4	1,2
Mokiniai klasėje gerai sutaria su mano vaiku	28,8	34,8	31,8	4,5	55,6	33,3	6,2	4,9

Tiek specialiojoje, tiek bendro ugdymo mokykloje respondentai (tėvai) labiau teigiamai vertina vaiką supančią aplinką mokykloje. Tačiau specialiojoje mokykloje besimokančių vaikų aplinka yra labiau vertinama nei bendro ugdymo mokykloje. Tai gali sąlygoti nuolatinis ryšys, betarpiškas bendravimas ir bendradarbiavimas siekiant vaiko gerovės.

Tyrimo metu buvo siekiama atskleisti respondentų (tėvų) nuomonę apie mokyklos tinkamumą jų vaikams. 4 lentelėje pateikiama respondentų nuomonės apie mokyklą analizė.

4 lentelė

Respondentų nuomonė apie mokyklą (N=340)

	Bendro lavinimo mokykloje				Specialiojoje mokykloje			
	Sutinku		Nesutinku		Sutinku		Nesutinku	
	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai
Ši mokykla geriausiai tinka mano vaikui	41,6	27,3	24,7	6,5	70	24,4	4,4	1,1
Aš patenkinta/s savo vaiko ugdymu šioje mokykloje	46	36,5	12,2	5,4	59,1	38,1	1,9	0,9
Manau, kad reikėtų vaiką leisti į kitą mokyklą	9,9	22,5	32,5	35,2	6,7	7,7	5,8	79,9

Didžioji dalis bendro ugdymo mokyklos tėvų 41,6% visiškai sutinka, 27,3% iš dalies sutinka, kad jų pasirinkta mokykla tinkamiausia jų vaikams. Tai sudaro 68,9% teigiamos nuomonės apie

mokyklos tinkamumą respondentų (tėvų) vaikams. O specialiosios mokyklos respondentai (tėvai) visiškai sutinka 70%, iš dalies 24,4%. Tai sudaro 94,4% teigiamos nuomonės apie mokyklos tinkamumą respondentų (tėvų) vaikams. Specialiosios mokyklos tėvų vertinimas kokybės atžvilgiu yra didesnis, nei bendro ugdymo mokyklos. Tėvai labiau patenkinti vaiko ugdymu mokyklose: bendro ugdymo - 46%; specialiosios - 59,1%. Kad vaiką reiktų leisti į kitą mokyklą mano tik 9,9% bendro ugdymo ir 6,7% specialiosios mokyklos respondentų (tėvų). Visiškai nesutiktų keisti mokyklos 35,2% bendro ugdymo mokyklos ir 79,9% specialiosios mokyklos tėvai.

Labiau atsiskleidžia specialiosios mokyklos respondentų (tėvų) teigiamas vertinimas. O tai rodo, kad tėvams patinka mokykla, kurią lanko jų vaikai. O jei tėvų poreikiai patenkinti, vadinasi ir vaikams mokykloje gera.

Pagrindinės mokyklos tėvų atsakymai pasiskirsto tolygiai ir tik galima spėlioti, ką norėjo pasakyti respondentai (tėvai) iš dalies sutikdami 22,5% ar 32,5% iš dalies nesutikdami, kad reiktų keisti mokyklą. Beveik pusė bendro ugdymo mokyklą lankančių vaikų tėvų neturi tvirtos nuomonės, todėl galima tikimybė, kad atsakymai nėra nuoširdūs arba abejojama ir vis dėlto svarstoma mokyklos keitimo problema.

Dėl vaiko elgesio mokytojų priekaištus išklauso (5 lentelė) 10,3% bendro ugdymo ir 12% specialiosios mokyklos respondentų (tėvų) dėmesys krypta į atsakymus *iš dalies sutinku* ir *iš dalies nesutinku* nes šiuos klausimus pažymėjo - 54,4% bendro ugdymo mokykloje ir 40% specialiojoje mokykloje besimokančių vaikų tėvai. Galima sakyti, kad pusė respondentų bendro ugdymo mokykloje, ir beveik pusė specialiojoje mokykloje nesidomi vaiko ugdymo kokybe, todėl ir atsakymai nėra konkretūs ir tikslūs. Tačiau kita pusė respondentų 35% bendro ugdymo ir 48% specialiosios mokyklos pažymi, kad jokių priekaištų iš mokytojo pusės dėl vaiko elgesio neturi. Dėl vaiko mokymosi priekaištus išklauso arba ne panašiu santykiu tiek bendro ugdymo mokyklos tiek specialiosios mokyklos tėvai panašiu santykiu palyginti su priekaištais, dėl vaiko elgesio.

5 lentelė

Pedagogų ir tėvų santykis sprendžiant vaiko ugdymosi problemas (N=340)

	Bendro lavinimo mokykloje				Specialiojoje mokykloje			
	Sutinku		Nesutinku		Sutinku		Nesutinku	
	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai
Man tenka išklausti mokytojų priekaištus dėl vaiko elgesio	10,3	32,4	22,1	35	12	29,3	10,7	48
Man tenka išklausti mokytojų priekaištus dėl vaiko mokymosi	7,8	28,1	25	39,1	12,3	21,9	11	54,8
Man trūksta patarimų, kaip padėti vaikui namie	8,6	24,1	19	48,3	10,2	21,8	19,1	49

Kad būtų tenkinami ir patenkinti vaikų, turinčių intelekto sutrikimų ugdymo(si) poreikiai (*5 lentelė*) svarbu kad kartu mokytojams ir tėvams bendraujant būtų siekiama padėti vaikui. Mokytojas yra specialistas, kuris gali patarti tėvui kaip ir kokiomis formomis padėti vaikui, kad ugdymas nesibaigtų mokykloje, o būtų tęsiamas ir namuose. 8,6% bendro ugdymo ir 10,2% specialiosios mokyklos tėvų trūksta patarimų kaip padėti vaikui namie. 24,1% bendro ugdymo ir 21,8% specialiosios mokyklos tėvams patarimų trūksta iš dalies. Tai ką galėtų reikšti, jog tėvai ne visais atvejais žino ką daryti, tačiau pagalbos neprašo.

Apibendrinant *5 lentelės* rezultatus, galima išskirti, kad tėvai teigiamai vertina pedagogų veiklą ir tiek bendro ugdymo, tiek specialiojoje mokykloje tėvai randa bendrą kalbą su vaiko ugdytojais.

Tėvai, svarbi vaiko ugdymo(si) sistemos dalis. Ir nuo to kaip bendrauja su pedagogais ar kitais specialistais priklauso ir vaiko ugdymo(si) poreikių tenkinimas. Juk palaikydami ryšį su pedagogais tėvai daug sužino apie savo vaiką, tuo pačiu ir perduoda informaciją pedagogui apie vaiko vidinį pasaulį, galimybes, poreikius ir kitas asmenines savybes. Specialistas, sujungęs viską į vieną visumą taiko perspektyvius, gal ir individualius vaiko ugdymo(si) metodus. (*Prieš taikydami ką nors naujo, aptaria kartu su manimi, prieiname bendros nuomonės*). Respondentų (tėvų) dalyvavimas vaiko ugdymo(si) procese atskleidžiamas *6 lentelėje*. Nuolat, bent kartą per savaitę bendrauja didžioji dalis apklaustųjų tiek specialiojoje 47,8%, tiek 56,1% bendro lavinimo mokyklose. 2-3 kartus per mėnesį 29,9% bendro ugdymo ir 37,8% specialiosios mokyklos. Visi respondentai bent kartą per pusmetį palaiko ryšį su klasės auklėtoju. Vadinasi tėvai domisi vaiko ugdymu abiejose mokyklose ir palaiko ryšį ne tik su auklėtoju, bet ir su kitais mokytojais. Tačiau specialiosios mokyklos 18,5% niekada nebendrauja su mokytojais, 29,7% su specialiuoju pedagogu, 39,2% su logopedu. Tikėtina, kad visą norimą informaciją dalis specialiųjų mokyklų tėvai gauna iš klasės auklėtojų, todėl tiesiogiai į specialistus nesikreipia. Visgi tiesiogiai ir nuolat su specialiuoju pedagogu bendrauja 17,2% bendro ugdymo ir 29,7% specialiosios mokyklos tėvų. Specialiosios mokyklos tėvai bendrauja su kitais mokyklos specialistais 2-3 kartus per mėnesį arba kartą per pusmetį. Nėra nė vieno respondento iš specialiosios mokyklos, dalyvavusio tyrime, ir nebendravusio su visais vaiką ugdančiais specialistais. Tuo tarpu bendro lavinimo mokykloje 8,8% respondentų (tėvų) pažymi, kad su specialistais visiškai nebendravo, tačiau priešingai nei specialiosios mokyklos tėvai palaiko ryšį su psichologu.

Visi tėvai domisi vaiko ugdymu mokykloje. Specialiosios mokyklos respondentų (tėvų) atsakymai: 51,2% domisi vaiko mokymusi nuolat, bent kartą per savaitę. Tai gali sąlygoti vaiko gyvenimas mokyklos bendrabutyje. Kai tėvai turi patys pasirūpinti vaiko atvažiavimu ir parvažiavimu iš mokyklos. Todėl bendravimas yra glaudesnis. Jis tarsi privalomas ir abi pusės (mokytojas ir tėvas) gali tuo naudotis. Bendro ugdymo mokyklos respondentai (tėvai) 20,7% domisi

vaiko mokymu mokykloje nuolat, 43,1% – 2-3 kartus per mėnesį ir 36,2% – kartą per pusmetį. Galima išskirti, kad bendro lavinimo mokyklų tėvai rečiau domisi vaiko mokymu, nei specialiosios mokyklos tėvai. Jei tėvai daugiau ar mažiau domisi vaiko mokymusi, tai ir apie elgesį mokykloje gauna informacijos. Respondentų (tėvų) duomenys tiek bendro ugdymo mokyklos, tiek specialiosios panašūs į vaiko domėjimosi mokymusi duomenis.

6 lentelė

Respondentų dalyvavimas vaiko ugdymo procese (N=340)

	Bendro lavinimo mokykloje				Specialiojoje mokykloje			
	Sutinku		Nesutinku		Sutinku		Nesutinku	
	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai
Bendrauju su klasės auklėtoju	56,1	29,9	14	-	47,8	37,8	14,5	-
Bendrauju su mokytojais	23,7	50	26,3	-	39,1	22,8	19,6	18,5
Bendrauju su specialiuoju pedagogo	17,2	20,3	46,9	15,6	29,7	13,5	27	29,7
Bendrauju su logopedu	15	38,3	46,7	-	9,8	17,7	33,3	39,22
Bendrauju su kitais mokyklos specialistais	17,7	23,5	50	8,8	-	13,4	86,6	-
Domiuosi savo vaiko mokymu šioje mokykloje	20,7	43,1	36,2	-	51,9	35,7	13,1	-
Domiuosi savo vaiko elgesiu mokykloje	22,9	31,4	45,7	-	47,4	32,6	20	-
Lankausi mokykloje tik tada, kai pakviečia klasės auklėtoja, mokytojai ar pagalbą teikiantys specialistai	21,6	21,6	56,8	-	-	68,3	31,7	-
Mokytojams teikiu pasiūlymus apie vaiko ugdymą	2,2	19,6	6,5	71,7	2,7	21,3	26,7	49,3
Vykdu mokytojų ir specialistų užduotis	32,3	17,7	46,8	3,2	48,3	24,2	27,6	-

Specialiosios mokyklos tėvai lankosi mokykloje tik tada kai pakviečia klasės auklėtoja, mokytojai ar pagalbą teikiantys specialistai 2-3 kartus per mėnesį 68,3%, 31,7% - 2-3 kartus per pusmetį. Bendro ugdymo mokyklos – 56,8% - 2-3 kartus per pusmetį, o po 21,6% tenka nuolat ir 2-3 kartus per mėnesi apsilankymų mokykloje.

28,3% bendro ugdymo mokyklos 50,7% specialiosios mokyklos respondentų (tėvų) dažniau ar rečiau, bet teikia mokytojams pasiūlymus dėl vaiko ugdymo. 71,7% bendro lavinimo mokyklų tėvų visiškai nebendrauja šiais klausimais. Galima išskirti, kad vaiko ugdymo klausimais labiau bendraujama ir bendradarbiaujama specialiojoje mokykloje nei bendro lavinimo.

Mokytojų ir specialistų užduotis vykdo 32,3% nuolat bendro ugdymo mokyklos respondentai tėvai ir 48,3% specialiosios mokyklos tėvai. Dažniau ar rečiau mokytojų ir specialistų

užduotys yra vykdomos tiek bendro ugdymo, tiek specialiojoje mokykloje. Tačiau vėlgi specialiojoje mokykloje jos dažniau vykdomos, nei bendro lavinimo mokykloje.

Tyrimo metu siekta atskleisti ir palyginti mokyklose teikiamos pagalbos efektyvumą. Duomenys iliustruojami 7 lentelėje parodo, kad mokytojo individuali pagalba vaikui reikalinga ir teikiama 45,7% bendro ugdymo mokyklose besimokantiems vaikams. Tačiau 30% bendro ugdymo mokyklos vaikams pagalba reikalinga, bet neteikiama. Tikriausiai tai vyksta dėl to, kad pedagogai paprasčiausiai nespėja teikti individualios pagalbos intelekto sutrikimą turinčiam vaikui. Tai sąlygoja mokinių kiekis klasėse. Priešingas atvejis specialiojoje mokykloje. Čia 97,7% vaikų pagalba reikalinga ir yra teikiama.

Mokytojo padėjėjo pagalbos bendro ugdymo mokyklos mokiniai gauna 50%, o specialiosios 88,6%. Vadinasi vaikas labiau yra prižiūrimas, nuolat stebimas specialiojoje, nei bendro ugdymo mokykloje.

7 lentelė

Mokykloje teikiama pagalba (N=340)

	Bendro lavinimo mokykloje			Specialiojoje mokykloje		
	Reikalinga, teikiama	Reikalinga, bet neteikiama	Nereikalinga	Reikalinga, teikiama	Reikalinga, bet neteikiama	Nereikalinga
Mokytojo individuali pagalba vaikui per pamokas	45,7	30	24,3	97,7	1,2	1,2
Mokytojo padėjėjo pagalba	50	21,1	29	88,6	3,4	8
Specialiojo pedagogo pagalba	85,1	-	14,9	96	4,1	-
Logopedo pagalba	75,7	7,1	17,1	78	2,3	19,6
Socialinio pedagogo pagalba	88,3	-	11,7	71,3	1,3	27,5
Psichologo pagalba	39,6	43,8	16,7	82,2	4,1	13,7
Kineziterapeuto pagalba	-	73	26,9	76,6	9,4	14,1
Bendraamžių pagalba	64,9	3,5	31,6	76,5	9,8	13,7

Specialiojo pedagogo pagalba pasiskirsto beveik lygiomis dalimis bendro ugdymo 85,1%, tiek specialiojoje mokykloje 96%. Vadinasi specialiojo pedagogo paslaugomis gali naudotis visi norintys, nes jo paslaugos yra prieinamos tiek specialiojoje, tiek bendro ugdymo mokykloje.

Logopedo pagalba yra teikiama mokyklose beveik lygiomis dalimis: reikalinga ir teikiama 75,7% bendro ugdymo ir 78% specialiosios mokyklos mokiniams.

Tačiau psichologo pagalba 39,6% bendro ugdymo ir 82,2% specialiojoje mokykloje yra reikalinga ir teigiama. Šie duomenys rodo, kad sutrikusio intelekto vaikams labiau priinama psichologo pagalba specialiojoje mokykloje. *(Jeigu yra blogai kreipiamės pas psichologę).* Specialiųjų mokyklų tėvai, žino, kad reikalui esant sulauks psichologo pagalbos. 43,8% bendro ugdymo mokykloje besimokančių vaikų tėvai mano, kad jų vaikams reikalinga psichologo pagalba, bet ji neteikiama.

Kineziterapeuto pagalba 73% bendro ugdymo mokykloje besimokantiems sutrikusio intelekto vaikams, tačiau ji nėra teikiama. Vadinasi kineziterapeuto bendro ugdymo mokykloje nėra, jo paslaugomis gali naudotis tik specialiųjų mokyklų mokiniai.

Specialiojoje mokykloje kineziterapeuto paslauga reikalinga ir teikiama 76,6% sutrikusio intelekto vaikams. Tai sudaro didžiąją dalį apklaustųjų.

Bendraamžių pagalba sutrikusi intelekto vaikui yra svarbi ir reikšminga, tačiau kaip tai vertina tėvai? Bendro ugdymo mokyklos 64,9% ir specialiosios mokyklos 76,5% tėvai sutinka, kad bendraamžių pagalba vaikui yra reikalinga ir teikiama. Tačiau 31,6% bendro ugdymo ir 13,7% specialiosios mokyklos tėvų visgi išskiria, kad jų vaikams bendraamžių pagalba nereikalinga. Tai galėtų reikšti, jog sutrikusio intelekto vaikas yra visiškai savarankiškas ir pagalbos jam nereikia.

Mokinių specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimo palyginimas iliustruojamas 8 lentelėje. Remiantis respondentų parašytais teiginiais, galima išskirti, kad svarbiausia specialiosios mokyklos tėvams yra tai, jog su jų vaikais dirbtų išsilavinę, nuoširdūs, kompetentingi specialistai. Bendro ugdymo mokyklos tėvų parašytuose teiginiuose daugiausia atsakymų (20) buvo skirta šiltai ir jaukiai aplinkai mokykloje.

Specialistų teikiama pagalba labiau turi galimybę naudotis specialiųjų mokyklų sutrikusio intelekto vaikai. Tėvai džiaugiasi tokia galimybe, džiaugiasi, kad mokykloje vaikas gauna visokeriopą pagalbą. Atveža vaiką į mokyklą juo daugiau rūpintis nereikia. Vaikas paliekamas specialistų žiniai, žinant, kad juo bus pasirūpinta. Bendro ugdymo mokykloje daugiafunkcinė pagalba vaikams išvystyta tik iš dalies. Tačiau tėvai patenkinti ir tuo ką turi. Jiems patogų jog mokykla yra netoliese, o specialiųjų mokyklų tėvai džiaugiasi, kad autobusiukas vaikus vežioja į mokyklą ir iš jos, kad norintys turi galimybę gyventi mokyklos bendrabutyje.

Kai kuriems respondentams (tėvams) patinka viskas. Visgi tokių teiginių labiau parašė specialiosios mokyklos tėvai. Specialiosios mokyklos tėvai išskyrė, kad juos labiau tenkina vaiko ugdymo formos, abipusis bendravimas ir bendradarbiavimas, jog vaikas yra saugus, su juo dirbama individualiai pagal jo gebėjimus.

Specialiosios mokyklos tėvai, turėdami galimybę palikti vaiką visai savaitei, perduodą visą auklėjimą specialiosios mokyklos darbuotojams. Žinoma, kai mokykloje vaikas visą savaitę, jo užimtumas yra didesnis. Būdamas nuolatinėje specialistų priežiūroje vaikas kiekvieną minutę ką nors veikia, ko nepasakysi apie bendro ugdymo mokyklas lankančius sutrikusio intelekto vaikus. Jie jau po pietų būna namuose, gali tenkintis būrelių veikla, kuri yra pagal jų gebėjimus.

Kategorija: „Mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimas bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose“

Subkategorija	Teiginys	Bendro lavinimo	Specia- ioji
		Ats. sk.	
Darbuotojų kompetencija	„Kompetentingi specialistai, nuoširdūs darbuotojai...“, „dirbančių pedagogų ir visų darbuotojų nuolatinis atsidavimas darbui“, „Mokytojų gerumas ir pastangos“, „Geras mokytojų elgesys“.	15	32
Daugiafunkcinė pagalba vaikui	„Kad yra skirtos vaikui reikalingos specialiosios mankštos“, „Džiaugiuosi, kad yra tokia mokykla, kuri suteikia visą reikiamą pagalbą vaikui“, „Šioje mokykloje gerai dirba logopedė, kiti mokytojai“, „Vaikas gauna ugdymą ir bendravimą su specialistais už namų sienų“, „Kad su vaiku dirba mokytojo padėjėja“.	7	27
Patinka viskas	„Viskas patinka“.	2	14
Užimtumas	„Patinka, kad vaikai įgyja darbinių įgūdžių“, „Vaikas užimtas...“, „...švenčių ruošimas“.	1	12
Aplinka	„Suremontuota, gražu ir malonu ateiti“, „Jauki klasė...“, „Patalpų pritaikymas sutrikusio intelekto vaikams“, „Šilta aplinka...“.	20	11
Ugdymo formos	„Ugdymas padarė pažangą, jau moka skaityti“, „Kad su vaiku yra dirbama, išmoko skaityti“.	1	6
Bendravimas ir bendradarbiavimas	„Patinka, kad rūpinasi, praneša visas žinias susijusias su mano vaiku“, „Bendravimas su pedagogais“, „Patinka mokytojų bendravimas su tėvais ir mokiniais“, „Jaučiuosi rami, kad vaikas turėdamas sutrikimų jaučia visapusišką bendravimą su mokyklos bendruomene“.	1	5
Gyvenamoji aplinka	„Kad būna savaitę ir nereikia važinėti“, „Gerai, gar pasilieka miegoti mokykloje“.		5
Individualus darbas	„Patinka, kad mano vaikas mokomas atsižvelgiant į jo sugebėjimus“,		4
Saugumas	„Vaikas saugus, prižiūrimas“, „Vaikai jaučiasi pakankamai saugūs šioje mokykloje“.		4
Priemonės	„Mokykla turi gerų priemonių, kurių pagalba vyksta ugdymas“.		3
Atvežimas ir parvežimas iš mokyklos	„Į mokyklą veža ir parveža mokyklinis autobusiukas“.		2
Patogi geografinė padėtis	„Mokykla netoli namų“.	4	

Galima išskirti, kad kompetentingi specialistai, daugiafunkcinė pagalba, užimtumo bei ugdymo formos ir būdai, glaudesnis bendravimas ir bendradarbiavimas su vaikais, tėvais, bendruomene yra specialiojoje mokykloje.

Lyginant mokinių ugdymo(si) poreikių tenkinimą bendro lavinimo ir specialiojoje mokykloje labai svarbiu aspektu galima išskirti mokytojų, tėvų ir vaikų tarpusavio bendradarbiavimą. Jog kaskart aptariant, analizuojant mokinių mokymosi sunkumus, priežastis, galimybes, kuriamas santykis, kuris vaiko poreikių tenkinime vaidina svarbų vaidmenį. Specialiosios mokyklos mokytojai palaiko glaudesnę ryšį su tėvais ir yra patenkinti, kad jų vaikas lanko būtent specialiąją mokyklą. Čia, kuriami glaudesni santykiai tarp bendraamžių, teikiama daugiafunkcinė specialistų pagalba, vaikai aprūpinami priemonėmis.

2. 5. Mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, savijauta bendrojo lavinimo ir specialiojoje mokykloje

Kad sutrikusio intelekto vaikas pasiektų teigiamų rezultatų labai svarbu, kad jis mokykloje jaustųsi gerai, noriai eitų į mokyklą, todėl, kaip bus priimtas bendraamžių priklausys ir vaiko gerovė. Tyrimu siekiama atskleisti mokinio, turinčio intelekto sutrikimų, savijautą bendro ugdymo ir specialiojoje mokykloje. Ieškoti panašumų ir skirtumų. Rezultatus iliustruoja 9 lentelė. 47,2% respondentų (tėvų) sutinka, kad jų vaikas bendro ugdymo mokykloje *jaučiasi kaip ir kiti vaikai*, tačiau specialiojoje mokykloje gerai besijaučiančių vaikų procentas yra didesnis ir sudaro 69,4% respondentų tėvų atsakymų. Tėvų atsakymai prieštaringi. Palyginus bendro lavinimo respondentų (tėvų) nuomonę, kad *vaikas jaučiasi kitoks nei visi ir jaučiasi toks pat kaip kiti mokiniai* – atsakymai, kurie apibūdina vaiko savijautą mokykloje skiriasi. Jei respondantai (tėvai) nesutinka, kad *vaikas jaučiasi kitoks nei visi* 31,3%, vadinasi vaikas jaučiasi toks kaip visi, tai prilygsta atsakymui *jaučiasi toks pat kaip visi* 47,2%. Tėvų nuomonė nėra tiksli 16%. Tai rodo, kad tėvai pakankamai neįsigilino į klausimą, arba mokykloje jų vaikai jaučiasi įvairiai, patiria visko. Kad vaikas jaučiasi mokykloje gerai iš dalies sutinka 27,5% ir iš dalies nesutinka 25% apklaustų respondentų (tėvų), tai galėtų reikšti, kad vaiko savijauta mokykloje kinta ir yra vidutiniška arba tėvai neskiria pakankamai dėmesio vaiko savijautai analizuoti. Specialiosios mokyklos respondentų (tėvų) atsakymai yra mažesni: iš dalies sutinka 16,6% ir iš dalies nesutinka 8,8% apklaustų respondentų (tėvų). Galima išskirti, kad vaikai specialiojoje mokykloje jaučiasi geriau, jaučiasi labiau saugūs, dauguma jų jaučiasi tokie kaip ir visi kiti, o tai teigiamai veikia vaiko vidinį pasaulį, jo jausmus, išgyvenimus ir padeda siekti geresnių rezultatų.

9 lentelė

Vaiko vidinė būsena mokykloje (N= 340)

Vaikas šioje mokykloje:	Bendro lavinimo mokykloje				Specialiojoje mokykloje			
	Sutinku		Nesutinku		Sutinku		Nesutinku	
	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai
jaučiasi toks pat, kaip kiti mokiniai	47,2	27,8	25	-	69,4	16,6	8,8	5,2
jaučiasi kitoks, nei visi	6,3	37,5	25	31,3	11,6	16,3	18,6	53,5
jaučiasi saugus mokykloje	41,2	26,5	26,5	5,89	14,3	35,7	35,7	14,3
jaučiasi skriaudžiamas kitų mokinių	16,1	19,4	19,4	45,2	8,54	17,1	14,6	59,8
jaučiasi nepakankamai gerai vertinamas mokytojų	5,9	38,2	23,5	32,4	12,8	29,5	21,8	35,9
Mano vaikui patinka mokytis šioje mokykloje	34,3	51,4	11,4	2,9	78,8	13,8	6,3	1,3

Kad vaikas jaučiasi saugus bendro ugdymo mokykloje pažymėjo 41,2%, o specialiosios mokyklos tėvai 14,3 %. Tačiau jaučiasi skriaudžiami kitų mokinių bendro ugdymo mokykloje 16,1%, specialiojoje mokykloje 8,5%. Iš bendro ugdymo mokyklos respondentų (tėvų) atsakymų

galima išskirti, kad tikėtina, jog sutrikusio intelekto vaikai bendro ugdymo mokykloje patiria visko: patyčių, bendravimo problemų tarp bendraamžių. 12,8% specialiosios mokyklos ir 5,9% bendro ugdymo mokyklos tėvai pažymėjo, kad jų vaikas jaučiasi *nepakankamai gerai vertinamas mokytojų*.

Didesnė dalis respondentų (tėvų) specialiojoje mokykloje mano, kad jų vaikas jaučiasi *pakankamai gerai vertinamas mokytojų* 35,9%, bendro ugdymo mokykloje 32,4%. Tėvų vertinimas mokytojų atžvilgiu nėra labai stiprus, tačiau tiek specialiojoje tiek bendro ugdymo mokykloje jis beveik vienodas.

51,4% bendro ugdymo mokyklos tėvų iš dalies sutinka, kad *vaikui patinka mokykla*. 34,3% visiškai patinka mokyklą. Vadinasi vaiko mokyklą teigiamai vertina 85,7% respondentų (tėvų), o tai sudaro didžiąją apklaustųjų dalį. Tai rodo, kad bendro ugdymo mokykloje vaikui yra gerai, į jo poreikius yra atsižvelgiama ir inkliuzija vyksta sėkmingai.

78,75% specialiosios mokyklos respondentų (tėvų) visiškai sutinka, kad *vaikui patinka mokytis šioje mokykloje*, iš dalies sutinka 13,8%, o tai sudaro 92,5% teigiamai vertinančių vaiko požiūrį į lankomą mokyklą. Iš pateiktų tyrimo duomenų galima išskirti, kad specialiosios mokyklos mokiniams labiau patinka specialiojoje mokykloje, nei bendro ugdymo mokiniams bendro ugdymo mokykloje. Specialiosios mokyklos tėvai teigia (*labiausiai vaikui padeda aplinka: visi vienodi ir lygūs*) vaikas jaučiasi savas tarp savų ir tai jam padeda geriau jaustis (*Sūnus labai pasikeitė, išlaisvėjo, puikiai jaučiasi tarp savų*).

Pasak Gevorgianienės (1999), svarbiausias bendravimo principas, kuriuo turi vadovautis žmogus, yra dėmesys kitam žmogui. Intelektu sutrikimą turinčiam vaikui svarbus dėmesingumas ir pagarba jam, pasitikėjimo savimi puoselėjimas. Bendravimas su vaiku turi būti grindžiamas meile, dėmesiu ir pagarba, nes toks bendravimas kloja pamatą vaiko pasitikėjimu kitais ir savimi.

Bendro lavinimo mokyklos respondentai (tėvai) (10 lentelė) 43,2% pažymi, kad jų *vaikai noriai bendrauja su kitais*, tačiau tik 28,1% išskiria, kad *gerai sutaria su kitais mokiniais*. Galima teigti, kad sutrikusio intelekto vaikams patinka būti bendraamžių tarpe, patinka bendrauti, tačiau tik iš dalies sutaria su kitais. Tokie vaikai turėdami išskirtinių bruožų, asmeninių savybių gali nemokėti bendrauti. Tai gali sąlygoti jų intelekto sutrikimo sunkumas, išvaizdos kitoniškumas, bendraamžių nemokėjimas priimti kitokio vaiko tokio, koks jis yra. Visgi, kai kalbama apie draugus bendro ugdymo mokykloje intelekto sutrikimų turintys vaikai 51,4% *draugų turi*, 40,5% pažymėjo, kad *iš dalies*. Tai rodo, kad didžioji dalis bendro ugdymo mokyklą lankančių vaikų su intelekto sutrikimais, turi draugų. Nėra aiškumo kokie jie (turintys intelekto sutrikimų ar ne).

Specialiojoje mokykloje sutrikusio intelekto vaikai 69,6% *noriai bendrauja su kitais mokiniais*. *Draugų klasėje turi* 65,7%, *gerai sutaria su kitais mokiniais* 58,2%. Iš pateiktų duomenų

galima išskirti, kad specialiojoje mokykloje vaikų bendravimas yra didesnis nei bendro ugdymo mokykloje. Taip atsiranda didesnė tikimybė susirasti draugų bei su jais konstruktyviai bendrauti.

Dvigubai didesnė dalis 16,1% bendro lavinimo ir tik 7,9% specialiosios mokyklos mokinių lankosi bendraklasių namuose. Šiuo atveju inkliuzija aktyvesne bendro ugdymo mokyklas lankantiems sutrikusi intelekto vaikams. *Visiškai nesilanko bendraamžių namuose 78,7% specialiosios mokyklos mokinių, o bendro ugdymo 27% mokinių.* Nėra duomenų (kokio sutrikimo) yra bendro ugdymo mokyklą lankančių sutrikusio intelekto vaikų draugai, tačiau galima teigti, kad tėvai labiau pasitiki ir išleidžia vaikus pas draugus besimokančius bendro ugdymo mokykloje.

10 lentelė

Bendravimas (N=340)

Vaikas šioje mokykloje:	Bendro lavinimo mokykloje				Specialiojoje mokykloje			
	Sutinku		Nesutinku		Sutinku		Nesutinku	
	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai
noriai bendrauja su kitais mokiniais	43,2	29,7	21,6	5,4	69,6	19,6	9,8	1,1
turi keletą draugų klasėje	51,4	40,5	2,7	5,4	65,7	23,237	9,1	2
gerai sutaria su kitais mokiniais	28,1	37,5	31,3	3,1	58,2	26,4	9,9	5,5
nelinkęs bendrauti su kitais vaikais	5,7	22,9	34,3	37,1	15,6	10,4	22,9	51
po pamokų lankosi bendraklasių namuose	16,1	24,3	32,4	27	7,9	6,7	6,7	78,7
pasikviečia bendraklasių į savo namus	16,7	33,3	27,8	22,2	12,9	14,1	7,1	65,9
sutaria su mokytojais	34,3	48,6	8,6	8,6	80,5	11,5	4,6	3,5
sutaria su pagalbą teikiančiais specialistais	36,1	47,2	16,7	-	85,7	10,4	2,6	1,3

Specialiosios mokyklos vaikams tai tarsi uždraustas vaisius. Žinant, kad kai kurie vaikai gyvena mokyklos bendrabutyje ir tik savaitgaliais ir per atostogas būna namuose, apie šių vaikų bendravimą duomenys nėra tikslūs. Juk didžiąją dalį jie praleidžia mokykloje, kur kasdiena būna su bendraamžiais, betarpiškai su jais bendrauja. Tačiau 78,7% visiško nepritrimo vaiko lankymuisi bendraamžių namuose rodo, kad tėvai labai rūpinasi savo vaikais, apriboja jų laisvę arba nepasitiki jais.

Specialiosios mokyklos vaikai 68,1% dalyvauja mokykloje vykstančių būrelių veikloje (11 lentelė). Tai rodo, kad sudarytos sąlygos vaikams dalyvauti. Didžioji dalis respondentų tėvų žino kuo vaikai po pamokų užsiima specialiojoje mokykloje. Priešingas atvejis bendro ugdymo mokykloje 27,3% pažymi, kad *vaikas tikrai dalyvauja būrelių veikloje*, tačiau 30,3% pažymi, kad *vaikas iš dalies dalyvauja būrelių veikloje*. Ką galėtų reikšti: (*iš dalies dalyvauja būrelių veikloje*)? Galima teigti, kad bendro lavinimo mokyklas lankančių vaikų tėvai nesidomi arba negauna pakankamai informacijos kokiuose būreliuose dalyvauja jų vaikas ir, ar iš vis dalyvauja.

Dalyvavimas (N=340)

Vaikas šioje mokykloje:	Bendro lavinimo mokykloje				Specialiojoje mokykloje			
	Sutinku		Nesutinku		Sutinku		Nesutinku	
	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai
dalyvauja mokyklos būreliuose	27,3	30,33	36,4	6,1	68,1	19,2	3,2	9,6
dalyvauja popamokiniuose renginiuose	38,2	17,7	35,3	8,8	74,2	14,6	3,4	7,9

Kalbant apie popamokinius renginius (74,16%) specialiosios mokyklos respondentų (tėvų) pažymėjo, kad vaikai dalyvauja popamokiniuose renginiuose ir 38,24% bendro ugdymo mokyklos respondentų (tėvų). Atsakymų skirtumas daugiau nei 50% rodo, kad specialiosios mokyklos organizuojamuose renginiuose vaikai labiau dalyvauja, nei bendro ugdymo mokykloje organizuojamuose renginiuose.

Mokymosi medžiagos nesupratimas (12 lentelė) bendro ugdymo mokykloje yra mažesnis nei specialiojoje mokykloje: bendro ugdymo mokykloje 27,8% pažymi jog vaikas supranta mokomą medžiagą, o 16,7% teigia jog vaikas nesupranta mokomosios medžiagos. Specialiojoje mokykloje 19,8% pažymi, kad vaikas supranta mokomąją medžiagą, o 11,1% - nesupranta. 36,1% bendro ugdymo mokyklos vaikų iš dalies supranta mokomąją medžiagą, o specialiosios mokyklos 29,6%. Iš visų pateiktų respondentų (tėvų) duomenų galima teigti, kad bendro lavinimo mokykloje mokomosios medžiagos pateikimas yra labiau priimtinas vaikams ir jie labiau supranta ko iš jų norima.

Savimi pasitiki ir atsakinėti nebijo 32,3% bendro ugdymo ir 35% specialiosios mokyklos moksleivių. Kita dalis mokinių dėl nežinojimo, dėl baimės, dėl nepasitikėjimo savo jėgomis bijo atsakinėti. Tėvų nuomonė tiek specialiojoje tiek bendro lavinimo mokykloje yra beveik lygi, o tai rodo, kad sutrikusi intelekto vaikai turi baimių, kaip ir kiti vaikai.

Mokymosi sunkumai (N=340)

Vaikas šioje mokykloje:	Bendro lavinimo mokykloje				Specialiojoje mokykloje			
	Sutinku		Nesutinku		Sutinku		Nesutinku	
	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai
nesupranta mokomosios medžiagos	16,7	19,4	36,1	27,8	11,1	39,5	29,6	19,8
bijo atsakinėti, nes nepasitiki savo žiniomis	16,1	29	22,6	32,3	8,8	31,3	25	35

Kol nesutari su savimi, sutarti su aplinka yra sudėtinga, negali normaliai priimti sprendimų. Ir jei atsitinka kas nors blogo: pykčio proveržiai, smurtas ar kitos problemos apie tai nėra šnekama. Nėra analizuojama kodėl atsitiko tai, kaip jaučiasi vaikas, kas vyksta jo vidiniame pasaulyje. Apie tai kalbėjimo beveik nėra.

77,4% bendro ugdymo mokyklos respondentų (tėvų) mano (13 lentelė), kad jų vaikas mokykloje elgiasi tinkamai ir kitų vaikų neskriaudžia. Taip pat mano 59,5% specialiosios mokyklos tėvai. Kad vaikai patiria kitų vaikų smurtą 2,9% pažymi bendro ugdymo 12,9% specialiosios mokyklos vaikai. Tačiau, kad vaikas visiškai nepatiria smurto pažymėjo 61,8% bendro ugdymo ir 69,4% specialiosios mokyklos vaikų. Tačiau atkreiptinas dėmesys į bendro ugdymo tėvų pažymėtą atsakymą (iš dalies sutinku, kad mano vaikas patiria smurtą šioje mokykloje) tai sudaro 23,5% apklaustųjų. Ką galėtų reikšti iš dalies? Vadinasi patiria tik gal ne kas diena, gal nepastoviai, tačiau vienu ir kitu atveju yra smurtaujama fiziškai ir nukenčia intelekto sutrikimų turintys vaikai.

13 lentelė

Neigiamų emocijų ar patirčių išraiška (N=340)

Vaikas šioje mokykloje:	Bendro lavinimo mokykloje				Specialiojoje mokykloje			
	Sutinku		Nesutinku		Sutinku		Nesutinku	
	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai	Visiškai	Iš dalies	Iš dalies	Visiškai
elgiasi netinkamai, skriaudžia kitus vaikus	-	3,2	19,4	77,4	13,1	15,5	11,9	59,5
patiria kitų vaikų fizinį smurtą	2,9	23,5	11,8	61,8	12,9	12,9	4,7	69,4
patiria bendraamžių patyčias	9,1	30,3	12,1	48,5	12,2	12,2	7,3	68,3
netinkamai elgiasi per pamokas ir pertraukas	-	12,1	15,2	72,7	7	15,1	18,6	59,3
įsivelia į muštynes su kitais vaikais	2,9	5,7	28,6	62,9	11,9	8,3	10,7	69,1

Bendraamžių patyčios mažiau aktualios specialiojoje mokykloje 69,3% pažymėjo, kad jų vaikas patyčių nepatiria. Patiria arba iš dalies patiria bendraamžių patyčias 39,4% bendro ugdymo mokyklos ir 24,4% specialiosios mokyklos mokinių. Nors fizinis smurtas bendro ugdymo mokykloje yra mažesnis, tačiau bendraamžių patyčios didesnės nei specialiojoje mokykloje.

Netinkamai elgiasi per pamokas 7% specialiosios mokyklos mokinių. Ir vėl kyla klausimas dėl vaikų elgesio iš dalies tinkamai ar netinkamai. Respondentų (tėvų) atsakymai šiuo atveju tokie Specialiojoje mokykloje 33,7%, bendro ugdymo mokykloje 27,3% pažymėtų atsakymų.

Tėvų teigimu didžioji dalis vaikų neįsivelia į muštynes su kitais vaikais 62,9% tenka bendro ugdymo mokykloje mokomosios medžiagos pateikimas yra labiau priimtinas vaikams ir jie labiau supranta ko iš jų norima.

mokyklai, 69,1% specialiojoje mokykloje.

Mokinių savijauta apibūdinama (14 lentelėje)

Iš respondentų (tėvų) parašytų teiginių galima išskirti, kad specialiosios mokyklos vaikams yra aktualu būti kartu su tokiais kaip ir jie. Tėvai tai išskiria ir teigia, kad jų vaikų savijauta priklauso nuo to, kad yra visi lygūs, vienodi - kitaip tariant visi turintys negalių.

14 lentelė

Kategorija „Mokinių, turinčių intelekto sutrikimą savijauta bendrojo lavinimo ir specialiosiose mokyklose“.

Subkategorija	Teiginys	Bendro lavinimo	Specialioji
		Ats. sk.	
Neišsiskiria iš kitų – visi panašūs	„Labiausiai vaikui padeda aplinka: visi vienodi ir lygūs“, „Sūnus pasikeitė išlaisvėjo, puikiai jaučiasi tarp savų“, „...visi panašių gebėjimų, neišsiskiria“, „...jaučiasi savas tarp tokių koks jis yra, „...kad mano vaikas yra priimtas toks koks jis yra“, „patinka, kad vaikas nesijaučia kitoks nei kiti“.	1	6
Teigiama savijauta	„...yra laimingas“, „...jaučiasi gerai“, vaikas jaučiasi gerai mokykloje.	2	4
Jaučiasi prižiūrimas	„gerai prižiūri mano vaiką“, „patinka priežiūra“.		3
Vaikui patinka mokykloje	„patinka“, „vaikui mokykloje labai gerai“, „jai patinka ir man gerai“, „vaikas noriai eina į mokyklą“.	2	3
Jaučia aplinkinių dėmesį	„patinka dėmesys“, „dėmesys kiekvienam vaikui“, „dėmesys vaikui, tėvams“, „kad kreipiamas dėmesys į vaiko sugebėjimus ir norus“.	1	3
Patyčių nebuvimas ar mažėjimas	„...nėra žeminamas“, „Patyčių mažėjimas“.	1	2
Jaučia rūpestį	„patinka rūpestis“, „patinka, kad rūpinasi“.		2
Jaučiasi suprastas	„...jį supranta“, „kadangi vaiką supranta mokytojai, noriai lankom mokyklą“.		2
Turi draugų	„patinka, kad vaikas turi draugų“, „kad turi gerą draugą“.	2	
Pasitiki savimi	„pasitiki savimi, yra laimingas“.		1
Iš viso:		10	30

Tyrimo duomenys atskleidė, kad vaiko savijauta specialiojoje mokykloje tėvai yra patenkinti ir išskiria, kad jiems malonu, jog vaikas noriai eina į mokyklą. Todėl galima teigti, kad vaikas noriai eina į mokyklą, todėl, kad joje gerai jaučiasi, kad jį supa jauki aplinka, juo rūpinasi ir yra prižiūrimas

Apibendrinant galima teigti, kad bendro ugdymo mokyklos sutrikusio intelekto vaikai turi platesnes galimybes bendrauti ir pažinti kuo įvairesnių žmonių. Čia specialistų pagalba yra mažiau pasiekama, tačiau mokytojai kompetentingi ir vaikai, kurie lanko šias mokyklas yra patenkinti. Bendro ugdymo mokyklas lankantys sutrikusio intelekto vaikai turi daugiau galimybių lankytis pas draugus jų namuose ar pasikviesti juos pas save.

Išvados

- Mokslinės literatūros analizė parodė, kad inkliuziniam ugdymui didelę įtaką turi mokytojų darbo metodai, jų nuostatos ir pasirengimas dirbti su specialiuųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais; tėvų dalyvavimas, tenkinant mokinių specialiuosius poreikius.
- Tėvų anketinės apklausos duomenimis, mokiniai, turintys intelekto sutrikimų, iš bendrojo lavinimo mokyklos pereina į specialiąją dėl patirtų mokymosi problemų.
- Lyginant tėvų apklausos duomenis apie mokinių specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimą, nustatyta, kad didžioji dalis mokinių tiek bendrojo lavinimo, tiek specialiojoje mokykloje sulaukia specialistų ir mokytojų pagalbos. Bendrojo lavinimo mokykloje mokomosios medžiagos pateikimas labiau priimtinas vaikams ir jie lengviau supranta ko iš jų reikalaujama. Tačiau, tėvų nuomone, specialiojoje mokykloje specialistai glaudžiau bendrauja ir bendradarbiauja su mokinių, turinčių intelekto sutrikimų, tėvais. Lyginant su bendrojo lavinimo mokykla, tėvų pasitikėjimas specialistais didesnis specialiojoje mokykloje.
- Remiantis tėvų apklausos duomenimis, mokiniai, turintys intelekto sutrikimų, specialiojoje mokykloje jaučiasi geriau, saugiau, dauguma jų jaučiasi tokie kaip ir visi kiti. Specialiojoje mokykloje vaikų bendravimas glaudesnis, nei bendro lavinimo mokykloje. Nors fizinis smurtas bendro lavinimo mokykloje patiriamas rečiau, tačiau bendraamžių patyčios dažnesnės nei specialiojoje mokykloje.

Literatūra

- 📁📄📖 Adomaitienė, R., (2002). Specialiųjų poreikių asmenų ugdymo reformos nacionalinės strategijos projektas. http://www.smm.lt/svietimo_bukle/docs/STRATEGIJA-RA.pdf. (Žiūrėta 2013-02-28).
- 📄📖 Ališauskas, A. (2002). Specialiųjų poreikių vaikų integravimo problemos. Ataskaita. Vilnius: Švietimo ir mokslo ministerija.
- 📄📖 Ališauskas, A. (2002). *Vaikų raidos ypatingumų ir specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimas*. Šiauliai, Šiaulių universiteto leidykla.
- 📄📖 Ališauskas, A. (2003). Bendrojo ugdymo klasėje, besimokančio specialiųjų ugdymo(si)poreikių vaiko socialinės – psichologinės charakteristikos. Tyrimo ataskaita. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- 📄📖 Ališauskas, A. (2004). Metodologiniai ir praktiniai vaiko įvertinimo aspektai. *Švietimo naujienos: informacinis leidinys*. Priedas „Mes esame“, Nr.5, (p. 1-3).
- 🕒📖 Ališauskas, A. (2007). *Vaiko psichopedagoginis vertinimas: pokyčių perspektyva*. Mokomoji knyga. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- 📄📖 Ališauskas, A., Ališauskienė, A., Gerulaitis, D., Melienė, R., Miltenienė, L. (2010). *Specialiųjų poreikių asmenų ugdymo(si) formų įvairovė*. Tyrimo ataskaita. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- 📄📖 Ališauskas, A., Kaffemanienė, I., Melienė, R., Miltenienė, L. (2011). Inkluzinis ir specialusis ugdymas tėvų požiūriu. *Specialusis ugdymas*, 2(25), 113-142.
- 🕒📖 Ališauskas A., Miltenienė, L. (2001). Specialiųjų mokymosi poreikių tenkinimas: mokinių požiūris. *Specialusis ugdymas*, 1 (14), 6-15.
- 📁📄📖 Ambrukaitis, J. (2005). Paauglių ugdymo bendrojo lavinimo mokykloje tyrimų analizė. Vilnius.
- 📁📄📖 Ambrukaitis, J., Antonovienė, I. (2002). Komandinio darbo bruožai, tenkinant specialiuosius ugdymo poreikius bendrojo lavinimo mokykloje. *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas*, Nr. 6 (p. 5 – 17). Šiauliai, Šiaulių universiteto leidykla.
- 📄📄📖 Ambrukaitis J., Ruškus, J. (2002). Adaptuotos bei modifikuotos programos: taikymo efektyvumo veiksniai. *Specialusis ugdymas*, 2(7), 6-23.
- 📄📄📖 Antonovienė, V., Baršauskienė, Z. (2003). Naujas požiūris į mokyklų partnerystę. *Mokyklą visiems kuriame šiandien*. Vilnius: Presvika .
- 📄📄📖 Bagdonas, A.(1997). *Integracijos – inovacijų inkluzija į integracinį ugdymą*. Lietuvos mokyklai – 600 metų. Konferencijos medžiaga (II – tomas). Vilnius: Pedagogikos institutas.

-   Bagdonas, A., Brazauskaitė, A., Gevorgianienė, V., Girdzijauskienė, S., Kašalynienė, J. (2003). *Specialiųjų poreikių vaikų integravimo problemos*. Ataskaita Švietimo ir mokslo ministerijai. Vilnius.
-   Baranauskienė, I., Elijošius, E. (2007). *Darbo su specialiųjų poreikių žmonėmis metodika*. Modulis. Vilnius.
-   Bužinskas, G., Kublickienė, L., Samulevičius, S., ir kt. (2005). *Švietimo pagalba bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams*. Tyrimo ataskaita. Vilnius.
-   Daulenskienė, J. (2003). *Protinio atsilikimo klinika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
-   Dudzinskienė, R., Kalesnikienė D., Paurienė, L., Žilinskienė, I. (2007). *Inovatyvių mokymo metodų ir IKT taikymas*. Vilnius: Švietimo plėtros centras.
-   Elijošienė, T. (2003). Vaikai turintys intelekto sutrikimų J. Ambrukaitis (sud. ir ats. red.). *Specialiojo ugdymo pagrindai* (p. 107-160). Šiauliai, Šiaulių universiteto leidykla.
-   Farrell, M. (2003). *Understanding Special Education Needs*. London.
-   Fletcher-Janzen, E., Reynolds, C.R. (2007). *Encyclopedia of Special Education. A Reference for the Education of Children, Adolescents, and Adult with Disabilities and Other Exceptional Individuals*. Wiley. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
-   Galkienė, A. (2000). Integruotas mokymas – žingsnis demokratijos link. *Pedagogika*, Nr. 42 (p. 28-37).
-   Galkienė, A. (2003). *Pedagoginė sąveika integruoto ugdymo sąlygomis*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
-   Galkienė, A. (2005). *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
-   Galkienė, A., Dudzinskienė, R. (2004). Veiklos koordinavimo reikšmė specialiosios pedagoginės pagalbos efektyvumui, ugdant heterogenines moksleivių grupes. *Specialusis ugdymas*, 1(10), 39-48.
-   Garbinčiūtė, I., Šttilienė O., (2002). Specialiųjų poreikių mokinių matematinio ugdymo organizavimo ypatumai bendro lavinimo mokykloje. *Specialusis ugdymas*, Nr. 2(7) 87-92
-   Geležinienė, R., Vasiliauskienė, L., Vyšniauskienė, A. (2011). *Mokomės kartu*. Metodinės rekomendacijos mokytojams ir švietimo pagalbos teikėjams. Vilnius: Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras.
-   Gerulaitis, D. (2007). Tėvų įtraukimo į vaiko ugdymo(si) procesą plėtotė specialiojoje mokykloje. Publikuota daktaro disertacija. Šiaulių universiteto leidykla.
-   Gevorgianienė, V., Zaikauskas V. (2007). Skirtingo tipo mokyklų nežymiai sutrikusio intelekto mokinių akademiniai pasiekimai. *Acta Paedagogica Vilnensia*, Nr. 8 (p.158-169).

- 📁📖👤 Gevorgianienė, V. (2003). Pedagogų ir tėvų bendradarbiavimas ugdant specialiųjų poreikių turinčius vaikus. J. Ambrukaitis (sud. ir ats. red.). *Specialiojo ugdymo pagrindai* (p. 173-195). Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
- 📖👤 Gevorginienė, V. (1999). *Vidutiniškai sutrikusio intelekto ugdytinių bendravimo gebėjimų ugdymas*. Nepublikuota daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
- 📖👤 *Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All* (2005). UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001402/140224e.pdf> (Žiūrėta 2013.02.27)
- 📖👤 Hallahan, D., Kauffman, J. M. (2003). *Ypatingieji mokiniai: specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma litera.
- 📖👤 Hornby, G. (1999). Inclusion or delusion: con one size fit all? *Support for learning*. Vol. 14. No.4.
- 📖👤 *Inkliuzinis ugdymas ir komandinė pagalba mokiniui* (2011). Metodinės rekomendacijos mokytojams, švietimo pagalbos teikėjams. Vilnius: Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centras.
- 📖👤 *Inovatyvių mokymo metodų ir IKT taikymas*. (2010). Metodinė priemonė pradinių klasių mokytojams ir specialiesiems pedagogams. Ugdymo plėtros centras, Vilnius: „Sapnų sala“.
- 📖👤 Iššūkiai mokyklai: inkluzijos link. (2012). *Švietimo problemos*, Nr. 6(70), 1-6. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
- 📖👤 Kugelmass, J., Ainscow, M. (2004). Leadership for inclusio: a comparison of internatiional practices. *Journal of Research in Special educational Needs*. Vol. 4, No. 3, 133-141.
- 📖👤 Kaffemanienė I. (2006). Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologijos aspektai. *Pedagogika*. Šiauliai: Šiaulių universiteto biblioteka.
- 📖👤 Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
- 📖👤 Kasparavičienė, G., Sabaliauskienė, R., Rimkienė, R. (2002). *Jūs ne vieni*. Šeimoms, auginančioms specialiųjų poreikių vaikus. Vilnius: Garnelis.
- 📖👤 Kiliuvienė, D. (2006). *Integruotas ugdymas*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
- 📖👤 Kišonienė, R., Dudzinskienė, R. (2007). *Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių ugdymo turinio individualizavimas*. Rekomendacijos mokytojams, ugdantiems skirtingų poreikių ir gebėjimų mokinius. Vilnius: Via Recta.
- 📖👤 Kavaliauskienė, R.,(2011). *Specialiųjų poreikių vaikų ugdytojų požiūris į integraciją bendro lavinimo mokykloje*. Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Vilniaus pedagoginis universitetas.
- 📖👤 Labinienė, R., Aidukienė, T. (2003). Inkluzinio ugdymo sistemos link. Mokyklą visiems kuriame bendradarbiaujant. *Mokyklą visiems kuriame šiandien* (p. 12 – 17). Vilnius

-    Lapinienė, R., Aidukienė, T., Tinglev, I. (2003). *Inkliuzinis ugdymas užsienio mokslininkų akiratyje. Vilnius, 2003. 12. Informacinis leidinys „Švietimo naujienos“*, 6(29)
-   Lapkauskienė, N. (2004). *Psichikos sveikatos sutikimai ir slaugos pagrindai*. Mokomoji knyga. Vilnius: Ciklonas.
-   Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. (2011). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
-   Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įstatymas. (2011). Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas.
<http://tar.tic.lt/Default.aspx?id=2&item=results&aktoid=0A121FE5-21D5-471F-A9C4-37B80BC37360> (Žiūrėta 2013.06.02)
-   Mažylienė, A., Gutauskienė, R. Tumelienė, R Špokienė, R (2011). *Inkliuzinis ugdymas ir komandinė pagalba mokiniui*. Vilnius: Lodvila, 2011.
-   Merkys, G., (1995). Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
-   Merkys, G., Gribačiauskas, E., Ušeckienė, L. (2002). Pedagogų autoritarizmas kaip diagnostinis konstruktas: struktūros klausimai. *Socialiniai mokslai*, 1 (33); 27 – 41.
-   Melienė, R. (2003). Specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčių vaikų mokymo proceso bendro lavinimo mokykloje analizė. *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymo ir gyvenimo kokybė: konferencijos tezės*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
-   Melienė, R., Ruškus, J., Elijošienė, L. (2003). Didaktinių paradigmu realizavimas mokant specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčius vaikus: stebėjimo bendrojo lavinimo mokyklos klasėje duomenys. *Specialusis ugdymas*, 2(9); 85-97.
-   Miltenienė, (2005). *Bendravimo modelio konstravimas tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius*. Daktaro disertacija. Šiauliai: Šiaulių universitetas
-   Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, gupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarka (2011). *Valstybės žinios*, Nr. 93 – 4428.
-   *Pagrindinio ugdymo bendrųjų programų pritaikymo rekomendacijos specialiųjų poreikių žemų ir labai žemų intelektualinių gebėjimų mokinių ugdymui* (2010). Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras.
-   Pileckaitė - Markovienė, M., Lazdauskas, T. (2007). *Šeima ir tėvų globos netekusio vaiko raida*. Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
-   *Raktiniai inkluzijos švietimo kokybės plėtros principai* (2009). Rekomendacijos politikams. Odence, Danija: Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.

-    Rose, R. (2003). Specialiųjų poreikių moksleivių integracija: nuo teorijos ir perspektyvų iki pragmatiškumo ir pedagogikos. *Specialusis ugdymas*, Nr. 2 (9) 36-43.
-    Ruškus, J. (2002). *Negalės fenomenas*. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
-    Ruškus, J., Mažeikis, G. (2007). *Neįgalumas ir socialinis dalyvavimas*. Kritinė patirties ir galimybių Lietuvoje refleksija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
-    Samsonienė L. (2006). *Specialiųjų poreikių vaikai ir jų socialinė integracija*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
-    Samsonienė L. (2006). Mokytojų požiūriai į neįgaliųjų integruotą ugdymą. *Filosofija. Sociologija*, 4.
-    Specialiųjų poreikių asmenų ugdymo reformos nacionalinės strategijos projektas
-    *Sutrikusio intelekto asmenų teisės*. (2005). Teisės į mokslą ir darbą įgyvendinimas. Ataskaita. Lietuva: Atvirosios visuomenės institutas.
-    Tarptautinės konferencijos „Inkliuzinis ugdymas: būdas skatinti socialinę sanglaudą“, Madride išvados. 2010 m. 11-12d. European Agency for Development in special Needs Education.[http://www.inclusiveeducation-in-aktino.org/iea/dokumente/upload/b2fal_madrid_flye-lt_pdh.\(žiūrėta, 2013.05.17\).](http://www.inclusiveeducation-in-aktino.org/iea/dokumente/upload/b2fal_madrid_flye-lt_pdh.(žiūrėta, 2013.05.17).)
-    Vilkelienė, A. (2005). Integruotas ugdymas: disciplinų integralumas nūdienos kontekste. *Pedagogika* 80, 195-163.
-    Watkins, A. (red.) (2007). *Mokinių specialiųjų poreikių, pasiekimų ir pažangos vertinimas inkliuzinėje aplinkoje*. Pagrindiniai strategijos ir praktikos klausimai. Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.

Parental Views on Children with Intellectual Disabilities' Learning in General Education and Special schools

Summary of Master Thesis

The influence upon the education of inclusion depends on the following facts: what attitudes teachers or specialists at school have towards a student, whether and how they are ready to train students with special education needs as well as how actively parents join in their children's education process and take part in assessing their special education needs.

The subject of the research- parent's opinion about the children's with mental disorder education in comprehensive and special schools.

The aim the research- to analyse parent's opinion about the children's with mental disorder education in comprehensive and special schools.

The objectives: to identify the reasons of the students' with mental disorder choice to study in a comprehensive or special school; to compare how students' meet their special education needs and feelings in a comprehensive and special school.

The methods of the research- theoretical analysis, a questionnaire in written way.

Respondents. The two groups of respondents participated in the survey: 1) parents, whose children attend a comprehensive school, 2) parents, whose children attend a special- training school. The survey was carried out in April, 2013 in comprehensive and special training- schools in the districts of Mažeikiai, Plungė and Telšiai. 225 parents whose children attend a special training- school and 115 parents/ foster- parents whose children attend a special training- school were questioned. Total number of respondents is 340.

The main findings. According to the data of the written questionnaire for parents, students with mental disorder change a comprehensive school to a special one because they experience difficulties and problems in learning.

- Comparing the data from the survey for parents how students' with special education needs meet their needs, it is obvious that the majority of students both in a comprehensive school and in a special one receive help of specialists and teachers as well. The applied teaching methods and material in comprehensive schools are more acceptable for children and they understand better the requirements. However, according to the parents, specialists in special schools more closely communicate and collaborate with parents of students with mental disorder. In comparison with a comprehensive school, parents rely on the specialists more in a special school.
- According to the data of the written questionnaire for parents, students with mental disorder feel better, safer in a special school. Many of them fell equal with the others. The communication among children in a special school is closer than in a comprehensive school. Although physical violence in a comprehensive school is not common and happens less often, but taunting of the contemporaries is more often than in a special school.

Key words: mental disorder, special education needs, integrated education, inclusion, special education.

PRIEDAI

Gerb. tėveliai,

šia apklausa siekiame išnagrinėti tėvų nuomonę apie vaikų specialiųjų poreikių tenkinimą bendrojo lavinimo ir specialiojoje mokykloje. Jūsų atsakymai mums labai svarbūs, todėl prašome atsakyti į visus klausimus.

Apklausa anoniminė, todėl nei pavardės, nei vardo rašyti nereikia.

Prašome atsakyti į klausimus, pažymint atsakymą taip: X

Į atvirus klausimus parašykite savo nuomonę nurodytoje vietoje.

.....
1. Kas Jūs esate vaikui

Mama

Tėvas

Globėja / rūpintoja

Globėjas / rūpintojas

2. Jūsų amžius .....(parašykite)

3. Kokią mokyklą baigėte ?

Bendrojo lavinimo

Specialiojo lavinimo

4. Jūsų išsilavinimas

Pradinis

Pagrindinis

Vidurinis

Specialusis vidurinis

Aukštasis

Kitas atsakymas (parašykite).....

5. Kur gyvenate?

Mieste

Kaime

6. Jūsų šeimyninė padėtis

Vedęs (ištekėjusi)

Nevedęs (netekėjusi)

Išsiskyręs/ išsiskyrusi

Našlys, našlė

7. Raidos sutrikimų turinčio vaiko amžius ..... (įrašykite metus)

8. Jūsų vaikas mokosi (pažymėkite tinkamus atsakymus):

Bendrojo lavinimo mokyklos bendrojoje klasėje

Bendrojo lavinimo mokyklos specialiojoje klasėje

Specialiosios mokyklos specialiojoje klasėje

Specialiosios mokyklos lavinamojoje klasėje

Specialiosios mokyklos socialinių įgūdžių ugdymo klasėje

Mokomas namuose

9. Ar yra tekę Jūsų vaikui mokytis kitur, negu šiuo metu t. y. kito tipo įstaigoje, ar kitokiu būdu?

Anksčiau mokėsi bendro lavinimo mokykloje, o dabar mokosi specialiojoje

Anksčiau mokėsi specialiojoje, o dabar mokosi bendro lavinimo mokykloje

Mokyklos nekeitėme

10. Jei vaikui teko pereiti į kitą mokyklą, tai dėl kokių priežasčių? Pažymėkite visus tinkamus Jums atsakymus

- Vaikui buvo per sunku mokytis
- Mokytojai nesuteikė vaikui pagalbos
- Specialistai nesuteikė vaikui pagalbos
- Dėl vaiko sveikatos sutrikimų
- Mokytojai buvo priešiški mano vaikui
- Mano vaikas dėl savo elgesio nepritapo klasėje
- Į kitą mokyklą pereiti patarė mokytojai
- Į kitą mokyklą pereiti patarė pedagoginės psichologinės tarnybos specialistai
- Į kitą mokyklą leisti vaiką patarė artimi žmonės
- Mano vaikas kentėjo dėl kitų vaikų patyčių
- Mano vaikas kentėjo dėl nesutarimų su mokytojais
- Mokyklą keitėme dėl to, kad keitėme gyvenamąją vietą
- Dėl to, kad mokyklą pakeisti norėjo vaikas

Kita(parašykite).....

11. Kaip vertinate dabartinę vaiko mokyklą?

	Visiškai sutinku	Iš dalies sutinku	Iš dalies nesutinku	Visiškai nesutinku
Pasitikiu mokytoja / mokytojais, ugdančiais mano vaiką				
Pasitikiu mokyklos specialistais, teikiančiais pagalbą mano vaikui				
Klasės mokytojai daug padeda mano vaikui per pamokas				
Specialistai nuolat palaiko su manimi ryšį				
Mokytoja pasako, kaip galiu padėti vaikui namie				
Mokytojai ir specialistai suprantamai paaiškina man vaiko mokymosi problemas				
Mokytojai ir specialistai nuolat tariasi su manim dėl vaiko ugdymo				
Mokykla teikia visas įmanomas paslaugas mano vaikui				
Ši mokykla geriausiai tinka mano vaikui				
Mokytojai yra dėmesingi mano vaikui				
Mokiniai klasėje gerai sutaria su mano vaiku				
Man tenka išklausti mokytojų priekaištus dėl vaiko elgesio				
Man tenka išklausti mokytojų priekaištus dėl vaiko mokymosi				
Man trūksta patarimų, kaip padėti vaikui namie				
Aš patenkinta/s savo vaiko ugdymu šioje mokykloje				
Manau, kad reikėtų vaiką leisti į kitą mokyklą				

12. Kaip dalyvaujate vaiko ugdymo procese?

	Nuolat, bent 1 kartą per savaitę	2-3 kartus per mėnesį	2-3 kartus per pusmetį	Niekada
Bendrauju su klasės auklėtoju				
Bendrauju su mokytojais				
Bendrauju su specialiuoju pedagogu				
Bendrauju su logopedu				
Bendrauju su kitais mokyklos specialistais				
Domiuosi savo vaiko mokymu šioje mokykloje				
Domiuosi savo vaiko elgesiu mokykloje				
Lankausi mokykloje tik tada, kai pakviečia klasės auklėtoja, mokytojai ar pagalbą teikiantys specialistai				
Mokytojams teikiu pasiūlymus apie vaiko ugdymą				
Vykdau mokytojų ir specialistų užduotis				
Kita (parašykite)				

13. Kas Jūsų vaikui mokykloje teikia pagalbą ?

	Reikalinga, teikiama	Reikalinga, bet neteikiama	Nereikalinga
Mokytojo individuali pagalba vaikui per pamokas			
Mokytojo padėjėjo pagalba			
Specialiojo pedagogo pagalba			
Logopedo pagalba			
Socialinio pedagogo pagalba			
Psichologo pagalba			
Kineziterapeuto pagalba			
Bendraamžių pagalba			
Kita (parašykite)			

14. Kaip mokytojai vertina Jūsų vaiko mokymąsi?

- Teisingai, pritaikytos programos rėmuose
- Vertina pagal vaiko pastangas
- Gerai vertina iš gailėsčio vaikui
- Vengia gerai vertinti

Kita

(parašykite).....

15. Kaip jaučiasi vaikas šioje mokykloje?

Vaikas šioje mokykloje...	Visiškai sutinku	Iš dalies sutinku	Iš dalies nesutinku	Visiškai nesutinku
jaučiasi toks pat, kaip kiti mokiniai				
jaučiasi kitoks, nei visi				
jaučiasi saugus mokykloje				
jaučiasi skriaudžiamas kitų mokinių				
noriai bendrauja su kitais mokiniais				
turi keletą draugų klasėje				
gerai sutaria su kitais mokiniais				
nesupranta mokomosios medžiagos				
bijo atsakinėti, nes nepasitiki savo žiniomis				
dalyvauja mokyklos būreliuose				
dalyvauja popamokiniuose renginiuose				
jaučiasi nepakankamai gerai vertinamas mokytojų				
nelinkęs bendrauti su kitais vaikais				
elgiasi netinkamai, skriaudžia kitus vaikus				
patiria kitų vaikų fizinį smurtą				
patiria bendraamžių patyčias				
netinkamai elgiasi per pamokas ir pertraukas				
įsivelia į muštynes su kitais vaikais				
po pamokų lankosi bendraklasių namuose				
pasikviečia bendraklasių į savo namus				
sutaria su mokytojais				
sutaria su pagalbą teikiančiais specialistais				
Mano vaikui patinka mokytis šioje mokykloje				
Kita (parašykite)				

16. Parašykite, kas Jums labiausiai patinka šioje mokykloje?.....

17. Parašykite, kas Jums labiausiai nepatinka šioje mokykloje?.....

18. Kokia Jūsų nuomonė dėl šios vaiko ugdymo įstaigos pasirinkimo?

- Ugdymo įstaigą pasirinkau teisingai
- Ugdymo įstaigą pasirinkau neteisingai
- Esant patogiai progai keisčiau ugdymo įstaigą

Dėkojame už atsakymus